

TÜRK HUKUKUNDA KIRSAL ALANLARLA İLGİLİ YAPI VE FAALİYET YASAKLARI¹

Prof. Dr. Halil KALABALIK²

ÖZET

Bu makalede, önce kırsal alan kavramı tanımlanmakta daha sonra Türk Hukukunda kırsal alanlardaki yapı ve faaliyet yasakları incelenmektedir. Kırsal alanlardaki yasaklarının amacı, bu alanların korunmasıdır. Kırsal alan olarak tanımladığımız milli parklar, doğa parkları, doğa anıtı ve doğa koruma alanları, koruma ormanları ve orman içi dinlenme yerleri, yaban hayatı koruma alanları ve geliştirme istasyonları, kıyı ve sahil şeritlerin, kültür ve turizm koruma ve geliştirme bölgeleri, özel koruma ve köy yerleşme alanları ve meralarla ilgili olarak Anayasa ve kanunlarda, pek çok yapı ve faaliyet yasakları bulunmaktadır. İşte bu makalenin konusu, söz konusu edilen alanlardaki yapı ve faaliyet yasaklarını incelemektedir

Anahtar kelimeler: Kırsal alan, milli parklar, doğa parkları, doğa anıtı ve doğa koruma alanları, muhafaza ormanları ve orman dinlenme yerleri, yaban hayatı koruma alanları, kıyı ve sahil şeritleri, kültür ve tabiat varlıkları, özel koruma alanları, koruma

ABSTRACT

This article first defines the concept of rural areas and then examines the prohibition of activities in the Turkish Rural Areas. The purpose of the prohibition in rural areas, protection of these areas. Rural area defined as the national parks, nature parks, nature monuments and nature protection areas, protection forests and forests in recreation areas, wildlife conservation areas and development stations, and the coastal strip of beach, culture and tourism protection and development zones, special protection and villages with respect to settlement areas and pastures in the Constitution and laws, many structures and activities are prohibited. Here the subject of this article, the structure and activities in the field to review the ban.

Key Words: rural area, national parks, nature parks, nature monuments and nature conservation areas, conservation forests and forest recreation areas, wildlife protection areas, the coastal strip of the beach, cultural and natural assets, special protection areas, protection

¹ Bu makale, T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı tarafından 3-4-5 Mart 2006 tarihlerinde Club Cettia Otel Marmaris /MUĞLA adresinde düzenlenen "Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Kırsal Alan Planlaması ve Standartlarının Oluşturulması" konulu Eğitim Semineri'nde sunulan ve bugüne kadar hiç bir yerde yayımlanmayan bildirinin, gözden geçirilmiş ve güncellenmiş metnidir.

² Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Anayasamız, devlete önemli görevler vermiştir. Buna göre, Devlet kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmakla yükümlüdür (m. 5). Devlet, Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak zorundadır (m. 166). Devlet, ormanların (169) ve orman köylüsünün (m. 170) korunması gerekli tedbirleri almak; tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlamak bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri almakla yükümlüdür. Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek zorundadır (m. 45). Devlet ayrıca, Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler (m. 57).

Bireylerin de Anayasa ile kendilerine tanınan çeşitli hak ve ödevleri bulunmaktadır. Buna göre, bireyler; yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına (m. 17), yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir (m. 23). Herkes, deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden kamu yararı doğrultusunda yararlanabilir. Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir (m. 56).

Devlet, Anayasa ile kendisine verilen görevlerini yapabilmesi için, yine Anayasa ve kanunların verdiği ölçüde, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini sınırlayabilir, mülkiyetinde bulunan taşınmazların kullanılmasını, faaliyet ve yapı yasakları koyarak sınırlayabilir. Örneğin, Devlet, kişilerin yerleşme hürriyetini, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak amacıyla sınırlayabilir (m. 23/2).

Belediye ve mücavir alan sınırları dışındaki bölgelerde kalan kıyı ve sahil şeritlerinde, kültür ve tabiat varlıkları bulunan alanlarda, milli park, doğa parkı, doğa anıtı ve doğa koruma alanlarında, muhafaza ormanlarında ve orman içi dinlenme yerlerinde, yaban hayatı koruma ve geliştirme alanları ve üretim istasyonlarında, özel koruma alanlarında, özel çevre koruma bölgelerinde, köy ve mezralarda ve ormanlık gibi doğal ve tarihî değerleri yönünden özel bir önem taşıyan yerlerde, bu

değerlerin korunabilmesi için, genel düzenlemelerden farklı yapı düzeni kuralları ve yasaklar getirilmiştir. Bu düzenlemelerin esas amacı, ülkenin doğal kaynakları içinde önemli bir yer tutan ormanları ve ülke tarımı için önem taşıyan zeytinlikleri, biyolojik çeşitliliği, kıyıları, sahil şeritlerini, sulak alanları ve köy ve mezraları koruma amacına yöneliktir. Korunmanın tam anlamıyla sağlanabilmesi için, söz konusu alanlarda zarar verici yapıların yapılmasına engel olunmak istenmektedir. Biz bu çalışmamızda kırsal alan kavramı üzerinde durduktan sonra, kırsal alanlarda özellikle özel imar rejimine tabi olan kıyıları ve sahil şeritleri, kültür ve tabiat varlıkları bulunan alanlar, turizm bölge ve merkezleri, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgeleri gibi kırsal (belediye ve mücavir alan dışı) alanlardaki yapı ve faaliyet yasakları üzerinde duracağız.

I. KIRSAL ALAN KAVRAMI

Kırsal alanlarda planlamanın hukuki düzenini (statüsünü) ortaya koymak için öncelikle, “kırsal alan” kavramının ne anlama geldiğinin, bu kavramın hukuki yönden anlam ve geçerliliğinin bulunup bulunmadığının, hukuk kurallarında böyle bir kavramın yer alıp almadığının belirlenmesi gerekir.

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Güncel Türkçe Sözlük*'te “kırsal alan”, “Genellikle tarım veya hayvancılık yapılan ve az insanın yaşadığı yer”,³ Milli Eğitim Bakanlığı'na hazırlanan *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te ise, “kırsal”, kırla ilgili, saz insanın barındığı, daha çok kırılık olan yer, “kırsal alan”, üretimi tarıma dayalı yer, “kırsal nüfus” ise, tarımla uğraşan, şehir dışında ve daha çok köylerde yaşayan nüfus⁴ şeklinde tanımlanmaktadır.

Kırsal alan, ekonomik nitelikteki faaliyetlerin ağırlıklı doğal kaynakların değerlendirilmesine dayandırıldığı, yüz yüze ilişkilerin göreceli olarak daha yaygın olduğu, yaşam koşullarının büyük ölçüde örf ve adetlere göre şekillendiği ortamlar olarak tanımlanabilir.⁵ Diğer bir ifadeyle, “kırsal alan”, “kent” sayılan yerleşim yerlerinin dışında kalan yerlerdir, denilebilir.⁶

Pozitif hukuka bakıldığında, “kırsal alan” kavramının bazı kanunlarda kullanıldığı, ancak ne anlama geldiğinin belirtilmediği görülmektedir. Gerçekten,

³ Türk Dil Kurumu, *Güncel Türkçe Sözlük*, Ankara 2005, Bkz: <http://www.tdk.gov.tr/TKSKOZLUK/sozbul.ASP?KELIME=K%FDrsal+b%F6lge&YENIARAMA=+++Ara+++&Geridon=0&EskiSoz=>, (11.02.2006).

⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, *Örnekleriyle Türkçe Sözlük 2 (F-K)*, Milli eğitim Bakanlığı Yayınları:2799, Ankara 1995, s. 1668.

⁵ GÜLÇUBUK, Bülent; AB ve Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma, http://www.wwf.org.tr/tr/docs/sunum_bulentgulcubuk.pdf, (24.02.2006).

⁶ DPT, 8. BYKP “Kırsal Kalkınma” ÖİK Raporu, Ankara 2000.

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun⁷ 1. ve 9; 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un⁸ 1. maddelerinde “*kırsal ve kentsel alan...*” şeklinde; 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun⁹ 3.6.2004 tarih ve 5184 sayılı Kanunun 4. maddesi ile değişik 3/d maddesinde, “*tarım ve kırsal kesimin...*”, Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin¹⁰ 14. maddesinde “*kırsal kesimin sorunlarına yönelik politikalar geliştirmek*”, 441 sayılı Tarım ve köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin¹¹ 2/a maddesinde “*kırsal bölgelerin*”, 2/e maddesinde, “*kırsal yerleşme birimlerinin*”, 9/a maddesinde “*kırsal kalkınma projelerinin hazırlanması*” şeklinde yer almaktadır. Ziraat Mühendislerinin Görev ve Yetkilerine İlişkin Tüzüğü¹² 23. maddesinde ise, peyzaj mimarlığı alanında öğrenim görmüş ziraat mühendislerinin “*kentsel planlama, kırsal rekreasyon, tarihi ve doğal koruma alanları, turistik alan, yeşil alan ve park, kırsal yerleşim planları gibi projeler kapsamında yer alan peyzaj projelerinin*” hazırlanması, uygulanması ve kontrolü işlerini yapmaya yetkil” oldukları belirtilmektedir. Aynı şekilde, Bitkisel Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına İlişkin Tebliğin¹³ 1. maddesinde, bu Tebliğin, “*tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma hedef ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için bitkisel üretimle iştiğal eden çiftçilere doğrudan gelir desteği (DGD) ödemesi yapılması amacıyla*” hazırlandığı belirtilmektedir.

Yukarıda belirtilen yürürlükteki hukuk kurallarında geçen “*kentsel ve kırsal*” alan ifadelerinden, “*kırsal alan*”ın kentsel alanların dışındaki yerler olarak anlaşılması sonucunu doğurmaktadır. Çünkü yeryüzünde bulunan topraklar bu ayırma göre ya kentsel alandır ya da kırsal alandır. Bu çerçevede, kırsal alan kentsel alanların karşısı (mefhumu muhalifi) olduğundan; “*kent*” (şehir) kavramının belirlenmesi, “*kırsal*” kavramının belirlenmesine yardım edecektir. O halde hukuk kurallarında “*kent* ya da şehir kavramının yer alıp almadığına, bir tanımının bulunup bulunmadığına bakalım.

Anayasanın 3. maddesinin 4. fıkrasında “*başkent*” kavramı geçmekte; 23. maddesinin 2. fıkrasında “*kanunlarımızda “Yerleşme hürriyeti, ...sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek” amacıyla kanunla sınırlanabileceği düzenlenmekte;*

⁷ K.T.: 9.8.1983, RG: 18132

⁸ K.T.: 8.5.2003, RG: 8.5.2003, S.: 25102.

⁹ K.T.: 15.5.1957, RG: 23.5.1957, S.: 9614.

¹⁰ K.T.: 16.9.1994, No. 540; RG: 24.6.1994, S.: 21970 Mük.

¹¹ K.T.: 6.6.1991, RG: 9.8.1991, S: 20955 Mük.

¹² Bakanlar Kurulu Kararının K.T.: 18.12.1991, No: 91/2526, RG: 24.1.1992, S: 21121.

¹³ Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Tebliği No: 2005/21, RG: 30.4.2005, S.: 25801.

57. maddesinde ise, Devletin, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri almakla, ayrıca toplu konut teşebbüslerini desteklemekle yükümlü olduğu vurgulanmaktadır. Aynı şekilde Anayasanın, 169. maddesinin 4. fıkrasında, “Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz” denilerek, şehir, kasaba ve köy arasında bir ayırım yapıldığı görülmektedir.

Anayasa’da (m. 3, 23, 57, 169) ve çeşitli kanunlarımızda “şehir” ya da “kent” olarak yer alan bu kelimenin bugünkü idare teşkilatımız içinde bir tüzel kişilik veya bir tüzel kişiliğin birimi olarak karşılığı yoktur.¹⁴ Anayasanın başlangıcında (par. 1, 4, 5) ve çeşitli maddelerinde (m. 1.,3., 5., 6.,10., 14., 24., 26., 28., 29., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 48., 58., 55., 56. vb), merkezi idare olarak Devlet ve onun il, il özel idaresi ve köy olarak (m. 27) adlandırılan mahalli idare birimleri arasında “şehir” (kent) diye bir hukuki varlık yer almamaktadır. Bununla birlikte, 442 sayılı Köy Kanununun¹⁵ 1. maddesinde, “Nüfusu iki binden aşağı yurlara (köy) ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara (kasaba) ve yirmi binden çok nüfusu olanlara (şehir) denir” şeklinde bir tanım yer almaktadır. 180 sayılı Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin¹⁶ Bakanlığın görevlerine ilişkin 2/d maddesinde, “...şehir alt yapı tesislerinin... projeye esas standartlarını hazırlamak”tan söz edilmektedir. 1053 sayılı Ankara, İstanbul ve Nüfusu Yüz binden Yukarı Olan Şehirlerde İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanunun¹⁷ 1., 8/2. ve 10/1. maddelerinde “şehir”; 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun’un¹⁸ 3., 4., ve 7. maddelerinde “şehir ve kasabalarda”; 5516 sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanunun¹⁹ 11. maddesinde “şehir, kasaba ve köylerin”; 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun²⁰ 44., 52., 89., ve

¹⁴ 1924 Anayasasının 90. maddesinde şehirlerin tüzel kişiliğinin olduğu belirtiliyordu. 1924 Anayasası metni için bkz: <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm>, (16.02.2006).

¹⁵ K.T. 18.3.1924, RG: 7.4.1924, S.: 68.

¹⁶ K.T.: 13.12.1983, RG: 14.12.1983, S.: 18251 (Mük.)

¹⁷ K.T.: 3.7.1968, RG: 16.7.1968, S.: 12951.

¹⁸ K.T.: 11.8.1941, RG: 15.8.1941, S.: 4887.

¹⁹ K.T.: 18.1.1950, RG: 23.1.1950, S. 7413.

²⁰ K.T.: 26.5.1981, RG: 29.5.1981, S., 17354.

97. maddelerinde “şehir” ve “büyük şehir”; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun aşağı yukarı tüm maddelerinde “büyük şehir”; 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanununun²¹ 19., 21., maddelerinde “şehir, kasaba ve köylerle” ve “köy ve şehirler”; 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanunun²² 2. maddesinde “şehir ve kasaba”; 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanunun²³ 2., ve 31. maddelerinde “şehir ve kasabaların” kavramları kullanılmaktadır.²⁴

Görüldüğü gibi hukuk sistemimizde “şehir” bir hukuki varlık, bir hukuk öznesi değil, yalnızca belli bir nüfusu ve bu nüfusu barındıran coğrafi yeri ifade etmektedir. “Kasaba” kelimesi de böyledir.²⁵ Sadece “köy” kelimesi nüfusla birlikte bir hukuki varlığı ifade eder. Çünkü köy Anayasanın 127., 442 sayılı Kanunun 1. maddesine göre bir kamu tüzel kişisidir.

Öğretide “kır”, “kent”, “köy-kent”, “kırsal-kentsel” kavramlarının tanımı yapılmıştır. KELEŞ, *Kent Bilimleri Sözlüğü’nde*, kenti sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi şeklinde tanımlamaktadır.²⁶

Yukarıdaki hukuk kurallarına ve insan yerleşmeleri ile ilgili öğretilerdeki sınıflandırmalara bakıldığında, bu yerleşmelerinin en genel bir şekilde, “kırsal” ve “kentsel” ya da “köy, kasaba ve şehir” şeklinde ikiye ayrıldığı, insan yerleşmelerinin nüfusa bağlı sınıflandırılmasında ise, ayrıntıların nüfus büyüklüklerine göre kabullerle geliştirildiği görülmektedir.²⁷ Bir yerin kırsal mı yoksa kent mi olduğu, o yerde yaşayan nüfusun sayısına bakarak, değerlendirmek için bir temel değer kabul edilmesi gerekir. Örneğin, 442 sayılı Köy Kanununun 1. maddesinde, köy-şehir ayrımı için esas alınan nüfus 2000’dir. 5393 sayılı Belediye Kanununun 4. maddesinde,

²¹ K.T.: 11.6.1936, RG: 23.6.1936, S.: 3337.

²² K.T.: 2.7.1941, RG: 10.7.1941, S.: 4856.

²³ K.T.: 18.12.1953, RG: 25.12.1953, S.: 8592.

²⁴ Şehir ve kasaba kullanılan diğer kanunlar için bkz: 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun RG: 27.5.1955, 9013), m. 7; 775 sayılı Gecekondu Kanunu (RG: 307.1966, S. 12362) m. 4, 8, 20; 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu (RG: 16.5.1986, S: 19109) m. 9, 22, 24.

²⁵ YAYLA, Yıldızhan; Şehir Planlamasının Başlıca Hukuki Meseleleri ve İstanbul Örneği, Fakültemler Matbaası, İstanbul 1975, s. 3.

²⁶ KELEŞ, Ruşen; Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 1998, s. 75.

²⁷ SUHER, Hande; Şehircilik, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul 1996, s. 8.

“nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur” denilmektedir. Bu iki hükümden şu sonucu çıkarmak olasıdır. Kanun koyucu, nüfusu 2000’i geçen yerlerin şehir olduğu şeklindeki düşüncesinden vazgeçmiştir. Diğer bir ifadeyle, nüfusu 5000 altında olan yerleri, belediye kurulamayacağına göre, “şehir” karşısı olarak “kırsal” kabul etmiştir.

“Kırsal” kavramı üst bir kavramdır. Çünkü şehir ve kasabaların, belediye ve mücavir alanların dışında kalan her yer kırsal olarak kabul edildiğine göre, bu kavramın içerisine, köy yerleşimlerinin bulunduğu alanlar, dağlar, ormanlar, göller, kıyıları, daha açık bir deyimle, nüfusu 5000 den az olduğu için belediye teşkilatı kurulmamış tüm coğrafi alanlar girer.

Bu çalışmada, kırsal alanlar, belediye ve mücavir alanlar dışında kalan yerler anlamında kabul edilmiştir.

II. YAPI VE FAALİYET YASAKLARININ AMACI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Yasağın Amacı: Koruma

Kırsal alanlarla ilgili planlarda yapı ve faaliyet yasakları getirmenin amacı, ülkemizin sahip olduğu doğal zenginliklerin ulusal ve uluslararası normlar ve anlaşmalar çerçevesinde korunmasıdır. Korumanın ise, kalkınma ve bölge planları çerçevesinde, koruma-kullanma dengesi gözetilerek, dengeli ve sürekli kalkınma hedeflerine uygun, ekonomik kararlarla çevreyle ilgili kararların bir arada düşünülmesine imkân verecek sağlıklı ve güvenli doğal çevrenin oluşturulması, tarihi, kültürel ve doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekir.

Koruma, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*’nde, (*muhafaza, conservation, preservation*), kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihi ve mimari değerleri yüksek eserlerle, anıtların doğa güzelliklerinin –kentte bugün yaşayanlar gibi- gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması olarak tanımlanmaktadır.²⁸

Koruma, herhangi bir nesne ya da olguyu elden geldiği kadar bozulmadan, o andaki durumunda tutmaktır. Yalnız nesnelere değil, kültür varlığına giren

²⁸ KELEŞ, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, s. 93.

gelenek, görenek, töre ve tören gibi halk bilimsel olguları korumak, bunların yaşamalarını sağlamak da koruma kavramı içinde düşünülebilir.²⁹

Koruma denince öncelikle taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması akla gelir. Gerçekten, ülkemiz imar uygulamalarına bakıldığında, koruma amaçlı planlama denildiğinde, genellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı'na doğal, tarihi, kültürel ve arkeolojik ya da kentsel sit alanı ilan edilen yerleşim yerleşmelerde bu sit alanları ve bunların yakın çevresinin planlanması için kullanılmakta olup bugünkü koruma anlayışı buna yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu anlayış doğru değildir. Planlama aslında koruma araçlarından birisi ve en önemlisidir. Çünkü planlama eyleminde temel hedef, var olan kaynakların koruma-kullanma dengesi içinde değerlendirilmesidir.³⁰

Ülkemizin her tarafında, şehirlerde veya kırsal alanlarda korunması gerekli birden çok değer varlığı açıktır. Korunması gerekli tarım alanı, orman varlığı, mera alanları, içme ve kullanma suyu kaynağı, sulak alan, flora ve fauna varlığı, deniz ve sahil şeritleri ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını bulmak mümkündür. Bunun yanında, kıyıları, sahil şeritleri, ormanlar, kuşlar, yaban hayatı gibi doğal ve kültürel mirasın korunması gerekir.³¹

B. Yasakların Hukuki Niteliği

1. Yasakların Mülkiyet Hakkını Sınırlama Niteliği

Anayasanın 35'inci maddesinde, kanun koyucunun, ancak kamu yararı amacı ile bir temel hak olduğunda kuşku bulunmayan mülkiyet hakkı üzerinde sınırlama yapmaya yetkili olduğu hükme bağlanmış ve böylece malikin de bu hakkını toplum yararına aykırı kullanması engellenmek istenmiştir.³² Ancak bu düzenleme çok genel niteliktedir. Kamu yararının hangi durumlarda var olduğunu tespit etmek ve bunları tek tek saymak imkânsızdır. Buna karşılık, bir hukukî ilişkide kişi yararı ile toplum yararı çatıştığı zaman toplum yararının üstün tutulması gerekmektedir.³³ Bu nedenle, herhangi bir ilişkide, kişi yararı ile toplum yararı çatıştığı takdirde, toplum yararının

²⁹ GÜRPINAR, Ergun; Kent ve Çevre Sorunlarına Bir Bakış, Genişletilmiş 2. Basım, Der Yayınları, İstanbul 1996, s. 107.

³⁰ TODAİE, İmar İşleri, Belediyeler İçin Elkitabı, TODAİE Yayınları, Ankara 2002, s. 45.

³¹ TODAİE, İmar İşleri, s. 46.

³² Türk Medenî Kanunu da 683. maddesinde, mülkiyet hakkının unsurlarını şöyle belirtmektedir: Bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir. Malik, malını haksız olarak elinde bulunduran kimseye karşı istihkak davası açabileceği gibi, her türlü haksız elatmanın önlenmesini de dava edebilir.

³³ Anayasa Mahkemesi'nin, 28.4.1966 gün ve E. 1966/3, 1966/23 sayılı kararı. Bkz: RG: 11.7.1966, S. 12345

üstün tutulması gerekli ise, artık mülkiyetten doğan yetkileri kısıtlayıcı düzenlemeler getirilebilecektir ve ancak bu düzenlemeler Anayasanın 35'inci maddesine aykırı olmayacaktır.

Anayasanın 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanunla (m. 2) değişik 13. maddesine göre, “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

Anayasanın 13'üncü maddesi, kanun koyucunun idareye, mülkiyet hakkına müdahale yetkisi vermesine bazı sınırlar koymuştur. Gerçekten Anayasanın 13'üncü maddesine göre, kanun koyucunun Anayasada belirtilen sebeplerle mülkiyet hakkına getireceği sınırlamalar “demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz”, “özlerine dokunulamaz” ve sınırlamalar “ölçülü” olmak zorundadır.³⁴ “Demokratik toplum düzeninin gerekleri” deyimini belirgin bir ölçüt olmamakla beraber, Anayasa Mahkemesi, Ekim 2001'den önce, 1982 Anayasasının 13'ncü maddesinde yer alan bu deyimden, 1961 Anayasası'ndaki “öz” kavramını anlamakta ve bir hakkın özüne dokunan bir sınırlamanın ayı zamanda demokratik toplum gereklerine de aykırı olacağını belirtmekte idi.³⁵ Çünkü o dönemde, temel hak ve özgürlüklerinin yasama organı veya yetki vermesi halinde yürütme organı tarafından sınırlanmasına karşı getirilen ek güvencelerden olan “*hakkın özü*” ölçütü Anayasanın 13. maddesinde “yer almıyordu.

Bu genel sınırlamaların yanı sıra, Anayasaya göre, tarih, kültür ve tabiat

³⁴ 1961 Anayasasında da kanun koyucunun mülkiyet hakkını (ve diğer temel hak ve hürriyetleri) sınırlama yetkisine “temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamaz” denilmesi suretiyle, “öze dokunma yasağı” şeklinde bir sınır getirilmişti. Anayasa Mahkemesinin kararlarında, “bir hakkın ve hürriyetin kullanılmasını açıkça yasaklayıcı veya örtülü bir şekilde kullanılamaz hale koyucu veya ciddi surette güçleştirici ve amacına ulaşmasını önleyici ve etkisini ortadan kaldırıcı hükümler o hak ve hürriyetin özüne dokunacağı” vurgulanmıştır. Bkz: Anayasa Mahkemesi, 4.1.1963 gün ve E: 1962/208, K: 1963/1, AMKD, S. 1, s. 74. Ayrıca “hakkın özü” hakkındaki açıklamalar için bkz: SAĞLAM, Temel Hakların Sınırlanması ve Özü, s. 141. vd; ÖRÜCÜ, Ersin; Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı - Mülkiyet Hakkının Sınırlanması, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları No: 473, İstanbul 1976, s. 48 vd.

³⁵ AMK., 26.11.1986 gün ve E: 1985/8, K: 1986/27 sayılı kararı. AMKD, Sayı 22, s. 365 vd. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramını, hakkın özünün korunması ile özdeşleştirerek kullanmıştır. Bu kararlar için bkz: Anayasa Mahkemesi, 22.5.1987 gün ve E: 1986/17, K: 198711, AMKD, Sayı 23, s. 222; 14.6.1988 gün ve E: 1988/14, K: 1988/18, AMKD, Sayı 24, s. 253 vd.

³⁶ Türk Pozitif Hukukunda çeşitli kanunlarla ve muhtelif sebeplere dayanılarak mülkiyete çeşitli ödevler yükletilmiştir. Bu ödevlerin neler olduğu hakkında bkz: ÖRÜCÜ, Mülkiyet Hakkının Sınırlanması, s. 95-126,

varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlanması amacıyla destekleyici ve teşvik edici tedbirlerin alınması (m. 63); çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve çevre kirlenmesinin önlenmesi (m. 56/2); tarım arazilerinin amaç dışı kullanılmasının ve tahribinin önlenmesi (m. 45/1); toprağın verimli olarak işletilmesinin korunması ve geliştirilmesi, erozyonla kaybedilmesinin önlenmesi ve topraksız olan veya yeterli toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlanması (m. 44/1); doğal afetlerin önlenmesi; sanayinin ve turizmin korunması; sağlıklı bir kentleşme ve imar düzeninin sağlanması gibi nedenlerle idare tarafından ve kanunla (m. 13/1) mülkiyet hakkı sınırlanabilmektedir.³⁶

Kırsal alanlarda bulunan ya da bulunabilen mallar arasında kıyılar (AY m. 43), ormanlar (AY m. 169), tabi servet ve kaynaklar (AY m. 168), tarih, kültür ve tabiat varlıkları (AY m.63), menfaati umuma ait sular, tarıma elverişli olmayan yerler, koylar, limanlar, fenerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar, denizler, göller, akarsular vb. sayılabilir. Kullanma ve tahsis yönü bakımından bu mallar, henüz devlet ve kişinin mülkiyetine girmemiş ve mal niteliğini kazanmamış mallardır. Bu gibi mallar Medeni Kanun'un deyimini ile devletin hüküm ve tasarrufu altında³⁷ olan mallardır.³⁸ Anayasa'nın 43. maddesi ile kıyıların da devletin hüküm ve tasarruf altında olduğu ayrıca belirtilmiştir. Bu mallar aynı zamanda, doğal olaylarla kamu mal niteliğini kazanan mallardır. Bu malların önemli bir kısmı, aslında mal karakteri olmayan eşyadır. Bu tür mallar nitelik ve tabiiyetleri itibariyle kamu mallarından sayılmak gerekir. Bunların kamu malı olduğuna dair Devletin açıkladığı irade, yaptığı hukukî tasarruf, inşaî (kurucu) nitelikte olmayıp, *izharî* (gösterici) mahiyettedir. Diğer bir deyişle, hukukî tasarrufla bunlar yeniden kamu malı niteliğine konmamış, tabiatlarında bulunan kamu malı niteliğini açıklamıştır.³⁹ Kamu malı niteliğini kazanma açısından kırsal mallar, niteliği gereği kamu malı sayılan kamu malları arasında sayılır. Bunlar özel mülkiyete konu olabilecek mallardan değildir. İdare bunların korunmaları ve kullanılmaları ile ilgili tedbirleri alır. Bunları kamu malı statüsüne sokmak için herhangi bir işlem yapmaya gerek bulunmamaktadır. Kültür ve tabiat varlıkları ile müzelerdeki eserler de niteliği gereği kamu malı sayılırlar. Bu husus 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nun 5. maddesinde açıkça

³⁷ MADDE 715.- "Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait mallar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır..."

³⁸ 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun'a göre "yeraltı suları", 3213 sayılı Maden Kanunu'na göre "madenler", 6326 sayılı Kanun'a göre "petrol kaynakları", 3078 Sayılı Tuz Kanunu'na göre "göl, kaya ve deniz kıyılarıyla akar ve kaynak yahut kuyu halindeki tuzlu sular" devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

³⁹ ONAR, Sıdık Sami; İdare Hukukunun Umumi Esasları, II. Cilt, İstanbul 1966, s. 1318.

vurgulanmıştır.⁴⁰ Bunların niteliklerini tespit yönünden idare karar alabilir. Buların kamu malı sayılması için tahsis kararına gerek yoktur.

Kamu ya da kamu malı yararına özel mülkiyetteki taşınmaz mallar üzerine kanunla konulan sınırlamalar,⁴¹ hukuki niteliği açısından idari irtifak niteliğindedir. Bu sınırlamalar sonucunda, malikin mülkiyet hakkından doğan kimi yetkilerinin bir bölümünün ya da tamamının sınırlanması söz konusu olmaktadır.⁴² Bir başka ifadeyle, idarî irtifaklarda, malikin kullanma ve yararlanma yetkisi kamu lehine olmak üzere sınırlanmakta ve bu suretle o mülk üzerinde idarenin bir irtifak hakkı doğmaktadır.⁴³ Bu hakların en tipik şekillerine imar hukukunda rastlanmaktadır. Bunlar, bazı durumlarda yapı yapma yasağı, belirli şekilde yapı yapılması, yapı yapmaya zorlama gibi olumsuz borçlar veya şerefiyeler gibi para borcu şeklinde ortaya çıkarlar.⁴⁴ İşte, aşağıda incelenen çeşitli kanun hükümleriyle, özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine ait taşınmazlar üzerinde inşaat veya faaliyet yasağı getirilmesi, mülkiyet hakkının kanunla sınırlanması ve aynı zamanda bu taşınmazlar üzerinde kurulan idari irtifaklar niteliğindedir.

2. Yasak Getiren İşlemlerin İdari İşlemler İçindeki Yeri

Yapı yasaklarında, idarenin yaptığı bir işlemle, bireyin maliki bulunduğu bir taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkına müdahale edilmesi, ya da taşınmazın birey tarafından korunmasını engellemek suretiyle, taşınmaz malikinin hukukî durumlarının sınırlanması, taşınmaz üzerinde yapı yapmama yükümlülüğünün getirilmesi söz konusudur. İdarenin, bireylerin yapı yapmasını tamamen yasaklayıcı nitelikteki işlemleri, yükümlendirici idarî işlem niteliğindedir. Yükümlendirici işlemler, ilgiliden belirli bir davranışta bulunmayı, bulunmamayı veya belli bir davranışa göz yummayı isteyen işlemlerdir.⁴⁵ Diğer bir deyimle, var olan bir hakka müdahale edilmek ya da korunmasını engellemek suretiyle, bireylerin

⁴⁰ “MADDE 5. - Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir. Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışındadır.”

⁴¹ KIRATLI, Metin; «İdarenin Bayındırlık Hizmetleri», AÜSBFD, C: XXVII, No: 4, Aralık 1972, s. 67.

⁴² GİRİTLİ, İsmet -BİLGİN, Pertev - AKGÜNER, Tayfun; İdare Hukuku II, Der Yayınları, İstanbul 1999, s. 29; BİLGİN, Pertev; İdare Hukuku Ders Notları (İdare Malları), İ.Ü., Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1995, s. 135.

⁴³ ARTUKMAÇ, Sadık; Türk İmar Hukuku, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1979, s. 328.

⁴⁴ ONAR, İdare Hukukunun Umumi Esasları II, s. 1352.

⁴⁵ GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 1997, s. 106.

hukukî durumlarını sınırlayan, onlara yapmak, katlanmak, kaçınmak yükümlülüğü yükleyen işlemlere yükümlendirici işlemler denir.⁴⁶ Bütün emredici ve yasaklayıcı işlemlerle kolluk işlemlerinin büyük bir kısmı ve vergilendirme işlemleri, bu tür işlemlerdir.⁴⁷ Yükümlendirici işlemlerin yapılabilmesi için idarenin özel bir yetki kuralı ile yetkilendirilmesi gerekir.⁴⁸

Diğer taraftan, yapı yasağı getiren işlem, *etkisi devam eden* idarî işlemlerdendir. Bir idari işlem sadece yapıldıktan sonra hukukî etki yaratmakla kalmayıp, bu hukukî etkiyi devam ettiriyorsa ya da zaman içerisinde güncelliğini koruyorsa, bu tür işleme etkisi devam eden işlem denir.⁴⁹ Yapı yapmamaya bireyleri zorlayan (yapı yasağı getiren) nitelikte bir idarî işlemin hukukî etkisi, işlem geçerli olduğu sürece, ya da işlem idarece ortadan kaldırılıncaya veya hukuka aykırılığı nedeniyle idare geri alınıncaya kadar devam etmektedir; işlemin hukukî sonucu bir defaya mahsus olmadan, güncelliğini devam ettirmekte, birey bu yükümlülükten, ancak idarenin koyduğu yapı yapma yasağına uyduğu sürece kurtulabilmektedir. Bu nedenle, yapı yasağı getiren işlem, hukukî niteliği açısından “*etkisi devam eden işlem*” niteliğindedir.

III. KIRSAL ALANDA UYGULANAN BELLİ BAŞLI YAPI VE FAALİYET YASAKLARI

A. Milli Parklar, Doğa Parkları, Doğa Anıtı ve Doğa Koruma Alanlarında

1. Faaliyet Yasakları

2873 sayılı Kanun (m. 14), milli parklarda, doğa parkı, doğa anıtı ve doğa koruma alanları olarak ilan edilen yerlerde, doğal ve ekolojik dengenin ve doğal ekosistem değerinin bozulamayacağını, yaban hayatın tahrip edilemeyeceğini ve bu alanların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemlerin yapılamayacağını öngörmektedir. Kanuna göre ayrıca, tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz.

Bu alanlarda, onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu

⁴⁶ AKYILMAZ, Bahtiyar; İdarî Usul İlkeleri Işığında İdarî İşlemin Yapılış Usulü, Yetkin Yayınları, Ankara 2000, s. 55.

⁴⁷ GÜNDAY, İdare Hukuku, s. 106; AKYILMAZ, İdarî İşlemin Yapılış Usulü,, s. 56.

⁴⁸ AKYILMAZ, İdarî İşlemin Yapılış Usulü, s. 56.

⁴⁹ AKYILMAZ, İdarî İşlemin Yapılış Usulü, s. 56.

yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskân yapılamaz.

2. Tescil Yasağı

2873 sayılı Kanun kapsamına giren yerlerdeki kamu idareleri, kamu kurum ve kuruluşları ve Hazineye ait taşınmaz mallar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerdeki mevcut açıklıkların ve var olan ağaçların, bitki örtüsünün yanması, her ne sebeple olursa olsun kesilmesi, sökülmesi, boğulması, budanması sonunda oluşacak açıklıkların ve arazinin çeşitli şekillerde düzeltilmesi suretiyle elde edilecek sahaların işgali, kullanılması, bu yerlere her türlü yapı ve tesis yapılması, bu yapı ve tesislerin tapuya tescili yasaktır. Bu gibi yapı ve tesislere hiçbir kayıt ve şart aranmadan doğrudan doğruya Çevre ve Orman Bakanlığı'nca el konulur (m. 15).

B. Muhafaza Ormanları ve Orman-İçi Dinlenme Yerlerinde

Orman muhafaza alanları, toprak kayması ve erozyona engel olan, yerleşim yerleri ve önemli tesisleri, toz ve kum fırtınalarına karşı koruyan ve nehir yataklarının dolmasını önleyen orman ve makiliklerin korundukları alanlardır.

31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunu'na⁵⁰ göre, Devlet ormanları içinde bu ormanların korunması, üretim ve imarı ile ilgili olarak yapılacak her türlü yapı ve tesisler istisna olmak üzere; her çeşit yapı ve ağıl yapılması, hayvanların barınmasına yönelik yerler yapılması, tarla açılması, işlenmesi, ekilmesi ve orman içinde yerleştirilmesi yasaktır.⁵¹

6831 sayılı Kanun, savunma, ulaşım, enerji, haberleşme, su, atık su, petrol, doğalgaz, altyapı ve katı atık bertaraf tesislerinin; sanatoryum, baraj, gölet ve mezarlıkların; Devlete ait sağlık, eğitim ve spor tesislerinin ve bunlarla ilgili her türlü yer ve binanın Devlet ormanları üzerinde bulunması veya yapılmasında kamu yararı ve zaruret olması halinde, gerçek ve tüzel kişilere bedeli mukabilinde Çevre ve Orman Bakanlığınca izin verilebileceğini öngörmektedir. Devletçe yapılan ve/veya işletilenlerden bedel alınmaz. Bu izin süresi kırk dokuz yılı geçemez. Bu alanlarda Devletçe yapılanların dışındaki her türlü bina ve tesisler iznin sona ermesi halinde eksiksiz ve bedelsiz olarak Orman Genel Müdürlüğü'nün tasarrufuna geçer. Söz konusu tesisler Orman Genel Müdürlüğü veya Çevre ve Orman Bakanlığı ihtiyacında kullanılabilir veya kiraya verilmek suretiyle değerlendirilebilir. İzin

⁵⁰ RG: 8 Eylül 1956, S: 9402

⁵¹ 6831 sayılı Orman Kanunu, md. 17/I.

amaç ve şartlarına uygun olarak faaliyet gösteren hak sahiplerinin izin süreleri; yer, bina ve tesislerin rayiç değeri üzerinden belirlenecek yıllık bedelle doksan dokuz yıla kadar uzatılabilir. Bu durumda devir işlemleri uzatma süresi sonunda yapılır. Verilen izinler amaç dışında kullanılamaz.⁵²

Orman Kanununun, 23 Eylül 1983 tarih ve 2896 sayılı Kanunla değişik 18'inci maddesine göre, orman ürünlerini işleyecek her çeşit fabrika kurulması, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın; Devlet orman sınırları içinde veya bu orman sınırlarına 1 kilometreye kadar olan yerlerde taş, kum ve toprak, 4 kilometreye kadar olan yerlerde ise hızar, şerit kurulması ve kireç, kömür, terebentin, katran ve benzeri gibi işletilmesinde ağaç kullanılan ocakların açılması ve balık üretmek üzere tesis kurulması, Orman Genel Müdürlüğü'nün izine bağlıdır.

Yangın görmüş ormanlarla, gençleştirilmeye ayrılmış veya ağaçlandırılan alanlarda hiç bir yapı yapılmasına izin verilemez.⁵³

Ormanlara her türlü hayvan sokulması yasaktır. Ancak, *kuraklık gibi fevkalade haller* nedeniyle hayvanlarının beslenmesinde günlük çekildiği tespit edilen bölgeler halkına ait hayvanlar ile orman sınırları içerisinde bulunan köyler ve mülki hudutlarında Devlet ormanı bulunan köyler halkına ait hayvanların orman idaresince belirlenecek türlerine, tayin edilecek saha ve süreler dâhilinde, ormanlara zarar vermeyecek şekilde otlatılmasına izin verilir. Hayvan otlatılmasına izin verilecek sahaların ve hayvan türlerinin belirlenmesi ile otlatma zamanı ve süresinin tayinine ve ilgililere duyurulmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir. Yangın görmüş ormanlarla, gençleştirmeye ayrılmış veya ağaçlandırılmış sahalarda hiç bir surette hayvan otlatılmaz.⁵⁴

Devlet ormanları içinde bulunan yaylak, kışlak ve otlaklarla sulama yerlerinde hakları olanlardan buralara hayvanlarıyla yahut hayvansız olarak girip çıkmak isteyenler; bu yerlere orman idaresinin göstereceği yollardan geçmeye ve ormanlara zarar vermemeye matuf tedbirlere riayete mecburdurlar.⁵⁵

Devlet ormanlarındaki otlaklara dışarıdan toplu olarak veya sürü halinde hayvan sokulup otlatılması, tanzim olunacak planlara göre orman idaresinin iznine bağlıdır.⁵⁶

⁵² 6831 sayılı Orman Kanunu (Değişik fıkra: 22/5/1987 - 3373/7 m.; İptal: Ana. Mah.nin 17/12/2002 tarihli ve E.:2000/75, K.:2002/200 sayılı Kararı ile; Yeniden düzenleme: 17/6/2004-5192/1 m.) m. 17/3.

⁵³ 6831 sayılı Orman Kanunu m. 18/2.

⁵⁴ 6831 sayılı Orman Kanunu m. 19/1-2.

⁵⁵ 6831 sayılı Orman Kanunu m. 20.

⁵⁶ 6831 sayılı Orman Kanunu m. 21. (23.9.1983 tarih ve 2896 sayılı Kanunun m.13 ile değişik)

C. Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Alanları ve Üretim İstasyonlarında

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nun,⁵⁷ 4. maddesinin 5. fıkrasında, yaban hayatı koruma ve geliştirme alanlarındaki yasakları düzenlemektedir. Buna göre, söz konusu alanlarda, yaban hayatı tahrip edilemez, ekosistem bozulamaz, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları ile üretim istasyonları dışında da olsa bu sahalara olumsuz etki yapacak tesislere izin verilemez, varsa mevcut tesislerin atıkları arıtılmadan bırakılamaz, onaylanmış plânlarda belirtilen yapı ve tesisler dışında hiçbir yapı ve tesis kurulamaz, irtifak hakkı tesis edilemez. Kanun ayrıca Çevre ve Orman Bakanlığına bu alanlarla ilgili olarak gerektiğinde ilave yasaklamalar getirebilme yetkisi verilmiştir. Diğer kamu kurum ve kuruluşları ancak Çevre ve Orman Bakanlığının uygun görüşü yasaklama getirebilirler.

Yaban Hayatı Koruma Ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları İle İlgili Yönetmelik 4915 sayılı Kanun dışında bazı yasaklar getirmiştir. Gerçekten, adı geçen yönetmeliğin 13. maddesinde, Kanunda olmadığı halde, bu sahalarda içerisinde çöp depolama ve imha alanları oluşturulamayacağı, öngörülmüştür. Anayasanın 124. maddesine göre, yönetmelikler kanunlara uygun olarak çıkarılması gerekir.

Yaban hayatı koruma ve geliştirme alanlarındaki kamuya ait açıklıkların ve mevcut olan ağaçların, bitki örtüsünün yanması, her ne sebeple olursa olsun kesilmesi, sökülmesi, boğulması, budanması sonucunda oluşacak açıklıklar ve arazinin düzeltilmesi suretiyle elde edilecek sahalarda işgal edilemez, kullanılamaz, bu yerlere her türlü yapı ve tesis yapılamaz, bu yapı ve tesisler tapuya tescil edilemez. Bu gibi yapı ve tesislere hiçbir kayıt ve şart aranmadan doğrudan doğruya Çevre ve Orman Bakanlığınca el konulur. Bu alanlarda yaban hayatının tahrip olmasına, ekosistemin bozulmasına neden olan olumsuz müdahalelerden dolayı Bakanlıkça yapılacak iyileştirme çalışmalarına ait giderler sebebiyet verenlerden ayrıca tazmin edilir (m. 4/6).

D. Kıyılar ve Sahil Şeritlerinde

Kıyıların, ülke turizmi, dolayısıyla ülke ekonomisi yönünden taşıdığı önem ve kıyıların, ülkenin tabî değer ve zenginlikleri içinde yer alması nedeniyle özel olarak korunma zorunluluğu vardır. Ayrıca, kıyıların, farklı alanlarda ve birbirine zıt kullanımlara konu olması sebebiyle, gerek "... kendisine doğal servet ve kaynak niteliği kazandıran özelliklerini yitirmemesi..."⁵⁸ ve gerekse kamu yararı nedeniyle toplumsal kullanıma açıklığın sağlanması için güvence altına alınması gerekir. Aynı

⁵⁷ Kabul Tarihi: 1.7.2003, RG: 11.7.2003, Sayı: 25165.

⁵⁸ Anayasa Mahkemesi., 25.2.1986, E 1985/1, K. 1986/4, RG: 10. 07.1986, S. 19160.

durum, kıyıların kara yönünde devamı niteliği taşıyan sahil şeritleri için de söz konusudur. Kıyılardan yararlanma bir haktır. Nitekim, “kıyılardan yararlanma”yı düzenleyen Anayasanın 43. maddesi, Anayasanın “Temel Haklar ve Ödevler”i düzenleyen ikinci kısmının, “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde yer alması bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Kıyılardan yararlanmanın bir hak olmasının, Anayasada yer alan başka haklarla ilişkisinin kurulması yoluyla da anlaşılması mümkündür. Gerçekten, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının⁵⁹ (A.Y. m. 56) ve yaşama ve maddî ve manevî varlığını geliştirme hakkının (A.Y. m. 17) kullanımı ile yakın ilişkisinin bulunduğu açıktır.⁶⁰ Ancak, kıyıların korunması amacıyla, anayasa, kanun ve diğer hukuk kurallarıyla kıyıya bitişik taşınmaz maliklerinin mülkiyet haklarına çeşitli sınırlamalar getirilmekte, söz konusu taşınmazların maliklerine çeşitli ödevler yüklenmektedir. Bu sınırlamalar ve ödevler, Anayasa ile güvence altına alınan mülkiyet hakkının, (m. 35) yine Anayasanın mülkiyet hakkının kullanılması, toplum yararına aykırı olamaz hükmü gereğince, çiğnenmesi anlamına gelmemektedir.

Ancak, kıyılardan toplumsal düzeyde ve *ortaklaşa yararlanma* mümkündür. Anayasadan kaynaklanan kullanma ve yararlanma hakkının kapsamının ortaklaşa yararlanma olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁶¹

Kıyılardan ortaklaşa ve olağan yararlanmanın mümkün olması bireylerin, bu yararlanmayı engelleyecek ya da güçleştirecek hareketlerden kaçınmalarını gerekli kılar. Kıyılardan yararlanma, bireyler bakımından Anayasadan kaynaklanan bir hak olmakla beraber sınırsız da değildir. Toplumun bütün kesimleri tarafından kullanımın mümkün olması için, kıyı kullanımının bireysel düzeyde sınırlanması normaldir. Nitekim 4 Nisan 1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun⁶² 6. maddesi de, kıyılardan ortaklaşa yararlanmaya ilişkin genel esaslara aykırı davranışları yasaklamıştır.

Kıyıların korunması bakımından idareye (devlete) iki tür görev ve yetki verilmiştir:

---

⁵⁹ Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı ile kıyıları ve sahil şeritlerinden yararlanma hakkı arasındaki ilişkinin vurgulandığı Danıştay kararı için bkz: Danıştay 6.D.’nin 8.12.1993 gün ve E. 1993/54, K. 1993/5183 sayılı kararı. DD., Y: 25, S. 89, 1995, s. 309.

⁶⁰ Anayasa Mahkemesi.,18.9.1991, E. 1990/23, K. 1991/29, RG: 23.01.1992, S. 21120.

⁶¹ AKIN, Ümit, İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Olduğu Hukukî Rejim, Yetkin Yayınları, Ankara 1998, s. 90.

⁶² RG: 7 Nisan 1990, S. 20495.

- (1) Kıyıda, kıyıların ortaklaşa kullanımını sağlamayan ve bu kullanımı kolaylaştırmayan yapılaşmaya engel olmak;⁶³
- (2) Kıyının doğal yapısını bozacak değişikliklere ve kirlenmeye karşı tedbirler almak.

Kıyı Kanununun 6'ncı maddesinde kıyıda, 5 ve 8'inci maddelerinde sahil şeritlerinde ve 7'nci maddesinde doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arsa ve araziler üzerinde yapılabilecek yapılara ilişkin genel esaslar düzenlenmiştir. Bu nedenle, Kıyı Kanununun getirdiği yapı yasaklarını kıyıda yapı yasağı, sudan doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazi ve aralarda yapı yasağı, sahil şeritlerinde yapı yasağı başlıkları altında incelenecektir.

1. Yapı Yasağı

a. Kıyıda Yapı Yasağı

Kıyılarda yapı yasağıyla ilgili hükümler hemen hemen tüm kanun, tüzük ve yönetmeliklerde yer almıştır. Yürürlükteki kıyı mevzuatından önceki dönemde, 2290 sayılı *Belediye Yapı ve Yollar Kanunu*'nda,⁶⁴ 6785 sayılı eski İmar Kanunu'nda,⁶⁵ bu Kanunun uygulanması amacıyla çıkarılan İmar Tüzüğü'nde,⁶⁶ kıyılarda yapı yasağı ile ilgili hükümler getirilmiştir. Kıyılarla ilgili kanunlar incelendiğinde görülecektir ki, kanunlar kıyılardan yararlanmayı herkese açık bulundurmaya önem vermektedir. Kıyıda yapı yasağının tanımlanmasında "*herkesin yararlanmasına ayrılmış yapı*" bir ölçü olarak kullanılmıştır.⁶⁷ Toplumun yararlanmasına ayrılmış yapıyı ilk kez 6785 sayılı eski İmar Kanununun EK: 7 ve EK: 8'inci maddeleriyle ilgili Yönetmelik (m. 1.05/d) tanımlamıştır. Buna göre, "yetkililerce saptanmış ya da onanmış kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, kamu görevlilerinin denetimi altında, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım tekeli tanımaksızın,

⁶³ Bkz: AYM., 25.202.1986, E. 1985/1, K. 1986/4, RG: 10.07.1986, S. 19160.

⁶⁴ 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu, 4/F maddesi ile, kıyıdan 10 metre içeriye doğru bir şeritte yapı yasağı getirmekte idi.

⁶⁵ 6785 sayılı eski İmar Kanunu yapıların yol ve su kenarlarına uzaklıklarının belirlenmesi yetkisini 25. maddesi ile yönetmeliklere bırakmıştı. Ancak İmar Kanunu'nun 1972 yılında 1605 sayılı Kanunla uğradığı değişiklikle, Kanunun EK: 7. Maddesi, kıyının en az 10 metre olmak üzere, İmar ve İskân Bakanlığı'na tespit edilecek bir kuşak olması gerektiğini belirtmişti. 2 Yıl sonra çıkarılan bir Yönetmelik, kıyıda kuşağın genişliğini 100 metre olarak tespit etmişti. Yeni düzenlemeye göre, ayırma ve birleştirme işlemleri sırasında oluşturulacak yapı ada ve parsellerin kıyıya 100 metreden daha çok yaklaşması yasaklanmıştı. Bu alanda yapılara izin verilmeyecekti. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce verilmiş yapı izinleri kaldırılacak, başlanmış olan yapılar durdurulacaktı.

⁶⁶ İmar Tüzüğü'nün 40'ıncı maddesi, imar planı bulunmayan yerlerde su kenarlarından en az 30 metre uzaklıkta özel yapıya izin verilemeyeceğini düzenlemiştir.

⁶⁷ KELEŞ, Ruşen; "Kıyıların Korunması ve Toplum Yararı", AÜSBFD, C. XLIV, No: 1-2, Ocak - Haziran 1989, s. 43.

yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulmuş ve konut dokunulmazlığı olmayan yapı” herkesin yarmalanmasına ayrılan yapıdır. Hemen hemen aynı tanım, 2805 sayılı İmar Affi Kanununun⁶⁸ 4/g maddesinde ve bu kanuna göre ve salt bu tür yapılarla ilgili olarak çıkarılmış bulunan yönetmeliğin⁶⁹ 6/2 maddesinde de yer almıştır. Bu yapılar, özetle, turizm, eğitim, sağlık ve sporla ilgili yapılardır.

Anayasanın 43. maddesine göre, kıyılardan yararlanmada öncelikle kamu hizmeti gözetileceğine göre, buralarda, özel yararlanmalara ilişkin yapılaşmaların mümkün olmaması; bu sebeple kıyılarda her türlü yapı yapımının kural olarak yasak olması gerekir.⁷⁰ Anayasa Mahkemesi 1986 tarihli bir kararında, “43. maddenin birinci fıkrasında, “Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu” belirtilen, böylece kamu malı olduğu vurgulanan ve doğal niteliği itibariyle herkesin ortak kullanımına açık bulundurulması gereken kıyıda, öncelikle kamu yararının gözetildiğine ilişkin ilkenin gerçekleşebilmesi ancak genelde yapı yasağı getirilmesine bağlı bulunmaktadır”⁷¹ diyerek bu hususu açıkça vurgulamıştır. Fakat kıyılarda bir kısım yapı ve tesislere izin verilecekse de, bu yapı ve tesislerin istisnâ nitelikte olması, sınırlayıcı bir şekilde kaleme alınması ve bu yapılaşmada kamu yararı düşüncesinin egemen olması gerekir.⁷² Diğer bir ifadeyle, bu yapıların, kıyiyı korumak, kıyı kullanımını kolaylaştırmak amacına yönelik yapılar olması ya da bu yapıların toplumsal bir ihtiyacı karşılamak üzere denizde sürdürülen bir faaliyetin zorunlu sonucu olarak ortaya çıkması gerekir.⁷³

---

⁶⁸ Bu kanunun tam adı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanunu’nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”dur. RG: 21 Mart 1983, S. 17994. Bu kanun 24 Şubat 1984 tarih ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler Hakkında Kanunun 23. maddesi (a) fıkrasıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

⁶⁹ RG: 10 Eylül 1983, S. 18161.

⁷⁰ ARTUKMAÇ, Sadık, “Kıyıların Yağmasını ve Turizmi Geliştirici Tedbirler”, T.İ.D., Y: 47, S. 356, 1976, s. 10-25.

⁷¹ Anayasa Mahkemesi., 25.02.1986, E. 1985/1, K. 1986/4, RG: 10.07. 1986, S. 19160.

⁷² Anayasa Mahkemesi 1986 yılında verdiği bir kararında, kıyılarda yapılaşma konusunda kamu yararı ölçütünün önemini vurgulamış ve 3086 sayılı Kıyı Kanunu’nun kıyılarda yapılaşmayı düzenleyen hükmünü, “...kanun koyucunun, ‘Kıyıda yapı’ başlığını taşıyan inceleme konusu 6. maddede, açık bir biçimde ‘kamu yararının öncelikle gözetilmesi bakımından, kural olarak kıyıda yapı yasağına yer verilmesi ve bu kurala istisna olarak ‘deniz, tabî ve sunî göl ve akarsu’ kıyılarının, kamu yararına kullanımını kolaylaştırmak veya kıyiyı korumak amacına yönelik yapı ve tesisleri ve ayrıca kıyıda yapılması zorunlu kamuya yararlı yapı ve tesisleri belirlemesi, öte yandan bu tesislerin yapım koşul ve usulleri ile bu yerlerden yararlanma imkânı ve şartlarını açıklığa kavuşturması gerekirdi.” Anayasa Mahkemesi., 25.02.1986, E. 1985/1, K. 1986/4, RG: 10.07.1986, S. 19160.

⁷³ KUNTALP, Erden, «Kıyıların Hukuksal Düzeni», Mimarlık Dergisi, Y: 14, S. 147, 1976, s. 125.

b. Kıyıda Yapı Yasağının İstisnaları

ba. Kıyının Kamu Yararına Kullanımı Ve Kıyıyı Korumak Amacına Yönelik Tesisler

Kıyı Kanunu, kıyıda yapı yasağını koyduğu 6. maddesinde, bu yasağın birtakım istisnalarını da getirmiştir. Gerçekten, adı geçen maddeye göre, “iskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran. köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhaneye, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi, kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik tesisler” ile “faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi, özelliği olan yapı ve tesisler”in yapılması mümkündür.

6. maddenin (b) bendinde yer alan yapı ve tesislerle bu yapı ve tesisleri nitelemek amacıyla kullanılan kavramlar arasında açık bir fark bulunmaktadır. Nitekim bu yapı ve tesislerden sadece denize girmek, güneşlenmek vb. amaçlarla yararlanabilecek nitelikte iskeleler ile dalgakıran ve tasfiye ve pompaj istasyonlarının ve özellikle akarsularda iki kıyı arasında geçişi sağlamak üzere köprü ve menfez gibi yapı ve tesislerin kıyının kamu yararına ortaklaşa kullanımını sağlamak ve bu kullanımı kolaylaştırmak amacıyla hizmet ettiği söylenebilir.⁷⁴ Bunun dışında kalan yapı ve tesisler ise, daha çok özel yararlanmalara yönelik ve gördüğü faaliyet bakımından kıyıda yapılmasını gerektiren yapılardır. Nitekim, fener, tuzla ve dalyan gibi yapılar, kıyının kamu yararına kullanımını sağlamaktan çok, kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesisler niteliğindedir. Bunun gibi, kayıkhaneye, çekerek yeri, yanaşma yeri, liman, rıhtım vb yapılar ise, kıyının bir geçiş alanı olmasından, kıyıda ulaşımın nitelik değiştirmesinden kaynaklanan ve kıyının ortaklaşa kullanımına nazaran ayrıcalıklı kullanım gerektiren yapılardır. Bu nedenle, bu yapıların kıyılardan ortak kullanımı aşan ve tekeli bir nitelik taşıdıklarından kıyının özel ve istisnai kullanımını içinde değerlendirilmelidir.⁷⁵ Bütün bu olumsuzlukları yanında, 6. maddenin (a) bendinde belirtilen yapı ve tesislerin, kıyının kamu yararına kullanımını sağlamak ve kıyıyı korumak amacıyla hizmet etmesi zorunludur.⁷⁶

bb. Faaliyetlerinin Özellikleri Gereği Kıyıdan Başka Yerde Yapılmaları Mümkün Olmayan Yapı Ve Tesisler

Kıyı Kanununun 6. maddesinin (b) bendinde, kıyıda yapılabileceği belirtilen yapı ve tesislerin, denizde sürdürülecek bir faaliyetin zorunlu unsuru olarak ortaya çıkması

⁷⁴ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 110.

⁷⁵ KUNTALP, Deniz Kıyılarının, s. 124.

⁷⁶ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 111.

ve kaçınılmaz bir şekilde kıyıda yer alması gerekmektedir.⁷⁷ Ancak, faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapılar arasında bir ayırım yapılmadığı için, bu tür yapı ve tesislerin özel yararlanmalar için de yapılıp yapılmayacağı belli değildir. Bununla birlikte *Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik*'in⁷⁸ kıyılarda yapıyla ilgili 13. maddesine 1990 yılında yapılan değişiklikler sırasında eklenen bir fıkrada, kıyılarda sahil şeritlerinde yapılması mümkün olan özel kullanımlara ait arıtma tesislerinin yapılmayacağı, buralarda sadece kamuya yararlı arıtma tesislerinin yapılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Her ne kadar arıtma tesislerinin dışında kalan tesis ve faaliyetlerden özelliği gereği kıyıdan başka yerde yapılamayacak türde olup da, özel kullanımlara ait olanlarının yapılabileceği sonucunun çıkarılması mümkün gibi görünüyorsa da; kıyılardan yararlanmaya egemen olan kamu yararı düşüncesi böyle bir yoruma engeldir.⁷⁹

Ancak özellikle hatırlatmak gerekir ki, faaliyetlerinin özelliği gereği, kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve tesislerin hemen hepsi, kıyılardan toplumsal düzeyde ve ortaklaşa yararlanmayı aşan kullanım şekillerini kapsadığından, özel ve istisnai yararlanma olarak nitelenebilir. Bu nedenle, bu faaliyetlerden ücret alınması ve bu tür faaliyetlerin idarenin iznine tabi kılınması gerekir. Diğer taraftan, söz konusu yapı ve tesislerin bunların kullanımı ile kıyının toplumsal amaçlı kullanımı çakıştığı için, öncelik toplumsal kullanıma verilerek, toplumsal kullanımın yoğun olarak gerçekleşmediği kıyı alanlarında yapılmalarının sağlanması gerekir.⁸⁰

Kanunda sayılanlar dışında, *Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliği*'nde de kıyıda, sabit olmayan *duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 m. uzaklık bulunması şartıyla 6 m. kareyi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan, fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap evlerin* yapılabileceği belirtilmektedir (m. 13/1-c). Yönetmelikle belirtilen yapı ve tesisler tek bir kavramla ifade edilebilecek ortak özellikler taşımayan farklı türde yapılardan oluşmakta; bunlardan, sabit olmayan *duş gölgelik, soyunma kabini ve ahşap iskele türündeki yapıların*, kıyıların kamu yararına kullanımını kolaylaştıracak, kamu hizmeti niteliğini taşıyan yapılar iken, büfe ve seyyar tuvalet gibi yapıları Kanunun 6. maddesinde belirtilen kategorilerden herhangi birine sokmak imkânsızdır.⁸¹ Kıyıların kullanımı ile doğrudan ilgilerin bulunmayan bu tür yapıların bu alanda yer almasının kıyı

⁷⁷ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 112.

⁷⁸ RG: 3 Temmuz 1990, S. 20594.

⁷⁹ KUNTALP, Deniz Kıyıların, s. 127; AKIN, s. 112.

⁸⁰ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 113.

⁸¹ DOĞAN, Ertuğrul – BURAK, Semlin – AKKAYA, M. Ali; Türkiye Kıyıları, Beta, İstanbul 2005, s. 149; AKIN, İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 113.

kullanımını amaçsız olarak engellemesi mümkündür ve bu nedenle, Yönetmeliğin 13. maddesinin (c) bendi, Kanunun 6. maddesine aykırı olduğu, açıktır.⁸²

c. Sudan Doldurma Ve Kurutma Yoluyla Elde Edilen Arazide Yapı Yasağı

Kıyı Kanununun 5 ve 6'ncı maddeleri, kıyılarda, buranın doğal yapısını değiştirecek ve kıyı kullanımını engelleyecek her türlü değişikliğin yapılmasını yasaklamıştır. Buna karşılık, Aynı Kanunun 7'nci maddesi, belirli şartlar altında, deniz, göl ve akarsuların doldurularak, buralardan arazi elde edilmesini mümkün kılmıştır. Kıyı Kanununun 7. maddesine göre, doldurma ve kurutma işlemleri yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde yapılacaktır. Buna göre, deniz, göl ve akarsulardan doldurma yoluyla kazanılacak araziler hakkında 2644 sayılı Tapu Kanunu ile kurutma yoluyla elde edilecek araziler hakkında ise 5516 sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun hükümleri, Kıyı Kanununun 3'üncü maddesi hükmü gereği, Kıyı Kanunu'na aykırı olmayan hükümleri birlikte uygulanacaktır.⁸³

Suyun doldurulması ve kurutulması yoluyla ortaya çıkan araziler de kıyının hukuksal rejimine bağlıdır.⁸⁴ Bu nedenle kıyı olarak adlandırılması gereken ve kıyı hukukuna tabi bu gibi yerlerde yapılabilecek yapıların da kanunda kıyıda yapılabileceği belirtilenlerle sınırlı olması gerekmektedir.⁸⁵

Buna karşılık, Kıyı Kanunu, bütünüyle toplumsal ve ortaklaşa yararlanmaya ayrılması gereken bu alana, kıyılardan farklı sonuçlar bağlamıştır. Gerçekten, Kanun'un 7. maddesinde, bu şekilde elde edilen arazi üstünde, kıyılarda yapılabileceği belirtilen yapı ve tesisler dışında, sosyal ve teknik altyapı ve tesislerin yapılabilmesine imkân tanımıştır. Sosyal ve teknik altyapı tesisleri, Yönetmelik'te, "*Kıyılarda sağlıklı bir çevre oluşturmak amacı ile yapılması gereken yol, meydan, park, çocuk bahçeleri, yeşil alan ve açık otoparklar..*" şeklinde tanımlanmıştır. Hatta, Yönetmelik'te 1994 yılında yapılan bir değişiklikle,⁸⁶ doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazide yapılabileceği

⁸² AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 113-114.

⁸³ Örneğin, Kıyı Kanunu, kıyılarda yapılacak her türlü doldurma ve kurutma işlemlerinin amaç ve yetki unsurlarını açıkça düzenlemiş bulunduğundan, belirtilen bu kanunî düzenlemelerin, amaç ve yetkiye ilişkin kurallarının kıyıları bakımından uygulanması sözkonusu değildir. Aynı şekilde, kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğundan, kıyılarda yapılacak doldurma ve kurutma işlemleri hakkında gerek 5516, gerekse 2644 sayılı Kanunların, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerin, doldurma ve kurutma işlemini yapan adına tescil edilebilmesi imkanını içeren hükümleri (5516 sayılı Kanun md. 1; 2644 sayılı Kanun md. 8) de uygulanamaz.

⁸⁴ Bkz: AYM., 18.09.1991,E. 1990/23, K. 1991/29, RG: 23.01.1992, S. 21120.

⁸⁵ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 118.

⁸⁶ RG: 30.03.1994, S. 21890.

belirtilen yapılara yenileri eklenmiştir. Bu değişiklikle, söz konusu arazide *lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik ve eğlence alanlarının* da düzenlenmesi mümkün kılınmıştır. Yönetmelikle yapılan değişiklikle, Kanunun 7. maddesinde belirtilen sosyal ve teknik altyapı alanları, “*kara, deniz ve hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri...*” olarak tanımlanmıştır ki, bu durum açıkça yasaya aykırıdır.⁸⁷

Hangi amaca yönelik oldukları belirgin olmayan ve birbirinden farklı nitelik taşıyan bu yapı ve tesislerin, kıyının kamu yararına kullanımını kolaylaştırmak amacıyla hizmet ettiğinin şüpheli olduğunu belirten *Akın*, bu yapıların kıyıdan daha içerde yapılmasının mümkün olduğunu, esasen sahil şeridinin bulunuş amacının da bu nitelikteki yapı ve alanların sahil şeridinde yapılmasını gerektirdiğini açıklamaktadır.⁸⁸ Bu tür yapı ve tesislerin bir kısmının, kıyıların kullanımında ikincil derecede önem taşıyan ve Kıyı Kanunu’nun 3830 sayılı Kanunun 2. maddesi ile değişik 5. maddesi gereği, sahil şeritlerinin, kıyı kenar çizgisinden itibaren ilk elli metresi içinde yapılabilecek türden yapılar olduğunu belirten *Akın*, yol, meydan, açık otopark gibi alanların sahil şeridinin ancak ikinci kesiminde bulunabilecek türden alanlar olduğunu; kıyı Kanununun 3830 sayılı Kanunun 2’nci maddesi ile değişik 5’inci maddesi gereği, taşıt yolları, sahil şeridinin kara yönünde, yapı yaklaşma sınırı gerisinde kalan alanda düzenlenebileceğini ileri sürmektedir.⁸⁹

Yol, meydan ve açık otopark gibi alanların kıyıya elli metrelik yaklaşma uzaklığında yer almasına izin verilmesinin kamu yararına uygunluğunun bile tartışmalı olduğunu ifade eden *Akın*’a göre kıyıları, Kanunun 7’nci maddesinde belirtilen türde yapı ve alanların hizmet ettikleri amaç için değil, doğrudan doğruya kıyılarından yararlanmanın kamusal önemi sebebiyle özel koruma altındadır. Kıyılarından yararlanmada gözetilmesi gereken kamu yararı da bu amaçla sınırlıdır. *Başka yerde yapılması mümkün olan ve kıyıların ortaklaşa kullanımını sağlamak ve kıyıları korumak dışındaki amaçlar taşıyan yapıların, kıyılarda yapılması mümkün değildir.* Bu nedenle, Kıyı Kanununun bu hükmünün açıkça Anayasanın kıyıları için belirlediği hukukî duruma aykırı olduğunu ileri süren *Akın*, üstelik, aynı maddede yer alan kurutma ve doldurma yoluyla elde edilen arazilerin devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu ifade eden Anayasa hükmü ile çeliştiğini, Yönetmeliğin de Kıyı Kanunu’nda istisnâî şekilde sayılmış bulunan yapılara, kamu yararına yönelik olmayan yenilerini ekleyerek yetki alanını aştığını belirtilmekte,

⁸⁷ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 119

⁸⁸ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 119.

⁸⁹ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 119.

aynı zamanda da Uygulama Yönetmeliğinin değiştirilmesine ilişkin Yönetmeliğin 4. maddesinin de Kıyı Kanununun 7. maddesine aykırı olduğunu açıklamaktadır.⁹⁰

d. Sahil Şeridinde Yapı Yasağı

Kıyılar, Anayasanın 43'üncü maddesinin 1'inci fıkrası ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereğince, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu halde, sahil şeritlerinin böyle olduğuna ilişkin bir kanunî düzenleme yoktur. Bununla birlikte, Anayasanın 43'üncü maddesi gereği, sahil şeritlerinden yararlanmada da, öncelikle kamu yararı gözetilecektir. Bu nedenle, Kıyı Kanunu, sahil şeritlerini kıyılarla aynı hukukî statüde düzenlemiş bulunmakla beraber, kıyıların kullanımı bakımından taşıdığı önem sebebiyle, bu alanların ortaklaşa kullanımını aksatacak faaliyetlere ilişkin kimi yasaklar getirmiştir. Bu yasaklardan birincisi yapı yasağı, ikincisi ise kazı yapma ve kirletme yasağıdır.

da. Uygulama İmar Planı Bulunan Alanlarda

Her ne kadar sahil şeritlerinin, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmaması, buralarda özel mülkiyet kurulmasının mümkün olduğu şeklinde yorumlanmaya müsait ise de, bu alanların mülkiyet altında bulunmalarının pratik bir değeri yoktur. Çünkü, Anayasa (m. 43/I) ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereği, sahil şeritlerinde ancak kamuya açık özel yapılanmalar mümkündür.⁹¹ 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 'Sahil Şeridinde Yapılabilecek Yapılar' başlığını taşıyan 8. maddesinde, sahil şeritlerinde duvar, çift, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağını; moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemeyeceğini ve kazı yapılamayacağını hükme bağlamaktadır. Ancak yapılaşmaya ilişkin bu yasağın, Kıyı Kanunu'nda 1992 yılında yapılan değişiklikle, uygulama imar planı bulunan alanlarda sahil şeridinin ilk elli metresi için geçerli kılınmıştır.⁹² Düzenlemeye göre, kıyı kenar çizgisinden itibaren elli metrelik şerit

⁹⁰ AKIN, Kıyıların Tabi Olduğu Hukukî Rejim, s. 120.

⁹¹ Anayasa Mahkemesi., 28.06.1989, E. 1988/61, K. 1989/28. Bkz: A.M.K.D., S. 25, 1990, s. 330.

⁹² Ayrıca, 3621 sayılı Kanunun geçici maddesinde, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onanmış ve kısmen veya tamamen yapılaşmış 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının sahil şeritleriyle ilgili hükümlerinin, aynı Kanunun 8. maddesinin ikinci fıkrasının saklı kalması şartıyla, geçerli olduğu hükmü yer almaktadır. Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde de (md. 16/b), benzer bir düzenleme bulunmaktadır. İlgili Yönetmeliğin 16. maddesinin 2. fıkrasında, (Kanunun yürürlüğe girdiği) 17 Nisan 1990 tarihinden önce, yürürlükteki plan ve mevzuata uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basmanı seviyesine kadar tamamlanmış yapılarıdaki kazanılmış hakların saklı olduğu belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle, sahil şeridinde, 3623 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki mevzuata göre tamamlanmış yapılar, bu kanuna aykırı olsa bile, kazanılmış haklar teorisi gereğince, hukuka uygun yapı olarak kabul edilecektir ve dolayısıyla aynen korunacaktır. Geray, Yasalara aykırı tapuların, bunların

içinde, Yönetmeliğin 13. maddesinde, kıyılarda yapılabileceği belirtilen yapı ve tesisler dışında hiç bir yapı yapılamayacağı gibi, buralarda ancak, "... yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif"⁹³ amaçla kullanılmak üzere...“ düzenlemeler yapılmasına izin verilmiştir. 1992 tarihli yönetmelik değişikliği ile bunlara yeşil alanlar ile çocuk bahçeleri de eklenmiştir. Bu alanlar içerisinde, toplumun yararlanmasına açık yapılar da dâhil olmak üzere başka hiç bir yapı ve tesis yapılamaz (Uyg. Yön. m. 17/II).

Uygulama imar planı bulunan yerlerdeki sahil şeritlerinde, ilk 50 metreden sonra ve uygulama imar planı kararıyla,

- İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyuyu korumak amacıyla yönelik alt yapı ve tesisler (Uyg. Yön. md. 13/1-a),
- Faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünleri üretim ve yetiştirme tesisleri gibi, özelliği olan yapı ve tesisler (Uyg. Yön. 13/1-b),
- Arıtma tesisleri
- Toplum yararına açık olması⁹⁴ şartıyla konaklama hariç günübirlik turizm yapı ve tesisleri⁹⁵ ile,
- Kıyı ve deniz güvenliğini sağlamak amacıyla lojman, konaklama ve

---

üstünde yapılmış yapıların da ortadan kaldırılmasının, temizlenmesinin zorunlu olduğunu, burada “kazanılmış haklar”, “hüsnüniyetle zilyetlik” ve benzeri kuralların, “hukuk dışı hak edinilmemesi” ilkesi karşısında geçerli olmadığını, aksi halde, kıyıdaki çirkin yapı perdesinin, haksız edinilmiş tapuların kaldırılmasının maliyetini topluma yükleyecek ölçüde taviz verilmiş olacağını vurgulamaktadır. Bkz: GERAY, “Kıyılara İlişkin Düzenlemelere Toplu Bakış”, s. 79.

⁹³ Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin 4. maddesine, 13.10.1992 gün ve 21374 sayılı RG'de yapılan değişiklikle eklenen fıkrada, ‘rekreatif alanlar, “halkın eğlence ve dinlenme gereksinimlerini karşılamaya dönük, açık olarak düzenlenen oturma ve yemek yerleri, yemek pişirme yerleri, çeşmeler, oyun ve açık spor alanları, açık gösteri alanları ve yeşil bitki örtüsü bulunan alanlar“ olarak tanımlanmıştır.

⁹⁴ Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin tanımlara ilişkin 4. maddesinde “Toplumun Yararlanmasına Açık Yapı”, “mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulmuş ve konut dokunulmazlığı olmayan yapı, olarak tanımlanmıştır.

⁹⁵ Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin, 30.03.1994 gün ve 21890 sayılı RG'de yayımlanan Yönetmelikle değiştirilen 4. maddesinde, ‘Günübirlik Turizm Tesisleri’ şöyle tanımlanmıştır: “Kamping ve konaklama ünitelerini içermeyen, duş, gölgelik, soyunma kabini, WC, kafe-bar, pastane, lokanta, çayhane, açık spor alanları, açık gösteri ve eğlence alanları, lunapark, fuar su oyunları parkı ve özellik taşıyan el sanatları ürünlerinin 20 m. kareyi geçmeyen sergi ve satış ünitelerini içeren yapı ve tesislerdir.”

benzeri tesisler içermemek üzere inşa edilecek karakol ve bu gibi güvenlik yapıları yapılabilecek (Uyg. Yön. m. 18/III) ve

- Motorlu taşıt trafiğine açık olan yollar⁹⁶ ile,⁹⁷
- Yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilecektir (Kıyı K. m. 8/3).

Kıyı Kanunu (m. 12) ve uygulama Yönetmeliği (m. 18//son), sahil şeridinde yapılabileceği belirtilen yapıların, yapılmasında güdülen amacın tapunun beyanlar hanesine şerh edilmesini öngörmektedir. Bu hükmün amacı, sahil şeritlerinin kazandırıcı zamanaşımı yoluyla edinilmesi ihtimaline karşı bir güvence getirilmesidir.⁹⁸

db. Uygulama İmar Planı Bulunmayan Alanlarda

Yukarıda değinildiği gibi, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, ‘Sahil Şeridinde Yapılabilecek Yapılar’ başlığını taşıyan 8. maddesinde, sahil şeritlerinde duvar, çift, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağını; moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemeyeceğini ve kazı yapılamayacağını hükme bağlamaktadır. Yapılaşmaya ilişkin bu yasa, Kıyı Kanunu’nda 1992 yılında yapılan değişiklikle, uygulama imar planı bulunmayan alanlarda, Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin 16. maddesine göre belirlenen sahil şeritlerinin tamamında geçerlidir. Diğer bir ifadeyle, sahil şeritlerinde, uygulama imar planı olmaksızın hiç bir yapı ve tesis yapılamayacağı gibi,⁹⁹ 3621 sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliğine aykırı bir şekilde, ilgili belediye veya il özel idarelerince verilen ruhsatlar nedeniyle yapılan yapılar kazanılmış hak sağlamaz.¹⁰⁰

⁹⁶ Kıyı Kanunu’nu değiştiren 3830 sayılı Kanun md. 2 (RG: 11 Temmuz 1992, S. 21281) ve kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik md. 2 (RG: 13. 10.1992, S. 21374).

⁹⁷ Ancak, Uygulama Yönetmeliğinin 13.10.1992 gün ve 21374 sayılı RG’de yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilen 16’ncı maddesinin son fıkrasına göre, “Sahil şeridinin birinci bölümünde yeni taşıt yolları açılmaz. Ancak, 11 Temmuz 1992 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış planlara göre yapımına başlanmış veya kullanılmakta olan Devlet Karayolları ile yapımı gerçekleştirilmiş imar yollarındaki müktesep haklar saklıdır. İnşaatına başlanmış imar yollarında ise mümkün olan en kısa mesafede iç yollarla bağlantı sağlamak üzere imar planı revizyonu yapılır. Sahil şeridi birinci bölümünde ancak iç yollarla dolgu alanlarındaki yapılmış veya yapılacak yolları bağlayan kısa geçişler için imar yolları planlanabilir.”

⁹⁸ AKIN, Kıyıların Tabii Olduğu Hukukî Rejim, s. 135.

⁹⁹ Danıştay. 6. D., 21.3.12001, E. 2000/361, K. 20011466. ERGEN, Cafer –BÖKE, Veli; Kaçak Yapı, Seçkin, Ankara 2005, s. 364.

¹⁰⁰ Danıştay. 6.D., 7.6.2000, E. 1999/5855, K. 2000/3597; 6.D., 28.3.2002, E.2001/551, K. 2002/1941; ERGEN - BÖKE; Kaçak Yapı, s. 358.

2. Kirletme Yasağı

3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 8. maddesinde ve koruma amaçlı diğer kanunlarda kıyılarda kirletme yasağına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Kıyı Kanununun 8. maddesine göre, kirletici olabilecek atık veya atıkların kıyı alanlarına dökülmesi yasaktır. 3621 sayılı Kanunun 8. maddesinde ve Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 18. maddesinde sahil şeritleri kirletme yasağı bakımından kıyılardan farklı bir ayrıma tabi tutulmuştur. İmar uygulama planı bulunmayan sahil şeritlerinde kirletme yasağından bahsedilmemektedir. Gerçekten 3621 sayılı Kanunun 8. maddesine göre, "Uygulama imar planı bulunan yerlerde duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. Moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemez, kazı yapılamaz". Bu hükmün aksi ile kanıtından, Uygulama imar planı bulunmayan yerlerde duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulabileceği, moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülebileceği sonucu çıkmaktadır. Bu durumda, Kanunun 8. maddesinin Anayasanın 43. v e56. maddelerine aykırı olduğu açıktır ve kanundaki bu boşluk kanun koyucu tarafından bir an önce giderilmelidir.¹⁰¹

14.4.1341 tarih ve 618 sayılı Limanlar Kanunu'nda¹⁰² da kıyıların kirletilme yasağı ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Gerçekten, adı geçen Kanunun 4. maddesine göre, "Liman reisliğinden resmi izin alınmadıkça deniz kıyılarında, iskele, rıhtım, kızak, kayıkhanesi, tamirhanesi, fabrika, gazino, depo, mağaza ve umumi deniz hamamları yapılamaz liman reisliğinin yasak ettiği yerlere pasekül, moloz, safra ve süprüntü ve emsali gibi şeyler atılamaz."

Ege ve Akdeniz kıyılarında denetimin az olduğu yerler balık çiftliklerinin işgali altındadır. Bu alanlardaki balık çiftlikleri denizi ve kıyıları kirletmektedirler. Koruma-kullanma dengesi çerçevesinde, kıyıların balıkçılık amaçları ile kullanılması ile birlikte kirletilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması ve küçük koylarla, doğal sirkülasyonun olmadığı alanlarda bu tür balık çiftliklerine izin verilmemelidir.¹⁰³

3. Kazı Yasağı

3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 6. ve 8. ve Kıyı Kanunu ile ilgili uygulama yönetmeliğinde, kıyıların bozulmasına ve değişmesine neden olacak şekilde kazı yapılması yasaklanmıştır. Bu hükümden, kıyıların bozulmasına ve değişmesine

¹⁰¹ DOĞAN-BURAK-AKKAYA, Türkiye Kıyıları, s. 151.

¹⁰² RG: 20.4.1341, Sayı: 95.

¹⁰³ DOĞAN-BURAK-AKKAYA, Türkiye Kıyıları, s. 151.

yol açmayacak şekilde kazı yapılmasına izin verildiği anlamı çıkmaktadır. Ancak, doğal yapıyı değiştirmemenin ve kıyıların bozulmasının sınırı belli değildir. Bu nedenle, kıyılarda yapılan kazıların, bu alanların bozulmasına veya doğal yapısının değişmesine neden olup olmadığının denetimi, Kıyı Kanunu'nun "Bu Kanun kapsamında kalan alanlardaki uygulamaların kontrolü; belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, dışında ise valilikçe yürütülür. İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır" diyen 13. maddesine göre valiliklerce yapılacaktır.

Sahil şeritlerinde m-kazı yasağı uygulama imar planı bulunan alanlar için geçerlidir. Uygulama imar planı bulunmayan sahil şeritleri için ise kazı yapma yasağı söz konusu değildir.

Denizden doldurma suretiyle elde edilecek alanlardaki doğal yapı değişikliğinin de bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Çünkü, doldurulan ve kurutulan yerler de kıyı niteliğini değiştirmekte olduğu için yasak bu alanlar için de devam etmesi gerekir.¹⁰⁴

E. Kültür ve Doğa Varlıkları Bulunan Alanlarda

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nda¹⁰⁵ kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu yerlerde, çevrelerinde yapı yapılması ya da daha önce yapılmış yapılarda değişiklik, ek ve onarımların gerçekleştirilmesi yasağı yanında, kültür ve tabiat varlıklarına belli bir uzaklıkta ve belirli bir yükseklikte yapı yapılmamasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

1. İzinsiz Müdahale Ve Kullanma Yasağı

6785 sayılı eski İmar Kanunu'nun 25'inci maddesinde, yapıların tarihî ve estetik açıdan değer taşıyan eski eserlere ve arkeolojik alanlara olan uzaklıklarının tüzük ve yönetmeliklerde düzenlenmesi öngörülmüştü. İmar Tüzüğü'nün 25'inci maddesinde de, Millî Eğitim Bakanlığı'nca (daha sonra Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunca) tespit edilen eski eserlerin, bitişik olmayan yüzlerine 100 metreden az olmamak üzere bu eserin yüksekliğine eşit bir uzaklık içinde yapılamayacağı düzenlenmişti. Bu uzaklık en az 10 metre olarak tespit edilmişti. Fakat Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun görüşü ile bu yasağın değiştirilmesi her zaman mümkündü.

1983 tarihli ve 2863 sayılı Kanun, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında yapı yapılmasını ve fiziki tecavüzde bulunulmasını yasaklamıştır. Adı geçen Kanunun 14.7.2004 tarih ve 5226 sayılı

¹⁰⁴ DOĞAN-BURAK-AKKAYA, Türkiye Kıyıları, s. 152.

¹⁰⁵ K.T.: 21.7.1983, RG: 23.7.1983, Sayı: 18113.

Kanunla (3 md.) değişik 9’uncu maddesine göre, “Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşai ve fizikî müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılmaz veya kullanımları değiştirilemez. Esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı veya benzeri işler inşai ve fizikî müdahale sayılır.”

2. İzinsiz Yapı Yasağı

2863 sayılı Kanunun 16’ncı maddesinde, “korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında ruhsatsız olarak inşaat yapmak yasaktır“ denilmektedir. Maddeye göre, buralarda izinsiz olarak yapılacak yapılar ile koruma amaçlı imar planlarında plana, sitlerde, sit şartlarına aykırı olarak yapılan yapılar hakkında imar mevzuatına göre işlem yapılacak, diğer bir deyişle, ya idare tarafından yıkılacak veya yıktırılacaktır.

Belediye sınırları içinde veya dışında her türlü yapı faaliyeti idarenin iznine bağlı olduğuna göre, aslında, kanunun “ruhsatsız inşaatı yasaklayan” bir hüküm getirmesine veya bunlara karşı ne yapılacağını göstermesine gerek yoktu.¹⁰⁶

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu’nun 15. maddesinin (f) bendinde,¹⁰⁷ “sit alanı olması nedeni ile kesin inşaat yasağı getirilmiş korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu parseller, malikinin başvurusu üzerine bir başka arazisi ile değiştirilebilir. Üzerinde bina, tesis var ise, malikinin başvurusu üzerine rayiç bedeli 2942 sayılı Kanunun 11 inci maddesi hükümlerine göre belirlenerek ödeme yapılır. Bu hükümle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir” denilmektedir.

Kanunda belirtilen Yönetmelik, *Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik*¹⁰⁸ adıyla yürürlüğe konulmuştur. Yönetmelik ile gerçek kişilerce, özel hukuk tüzel kişiler ait ve içinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunması nedeniyle (I. ve II. Derece arkeolojik ve I. derece tabii) sit alanı ilan edilen ve kesin inşaat yasağı getirilen taşınmaz malların malikinin başvurusu üzerine Hazineye ait taşınmaz mallar ile değiştirilmesi imkânı tanınmıştır (Yön m. 4). Önce

¹⁰⁶ KELEŞ, Kentleşme Politikası s. 206.

¹⁰⁷ 17.6.1987 tarih ve 3386 sayılı Kanun, m. 5 ile eklenmiştir.

¹⁰⁸ RG: 08.02.1990, Sayı: 20427.

trampa işleminin uygulanacağı sit alanları belirlenerek ilan edilmesi suretiyle gerekli belgelerle birlikte başvurular sağlanır. Yapılan değerlendirme sonucunda, trampaya konu edilebilecek taşınmaz mallar bir liste halinde Maliye Bakanlığına gönderilir (m. 5). Listede yer alan taşınmazların değeri takdir edilir (m. 7). Hazinece verilecek taşınmaz mallar belirlenerek değeri takdir edilerek (m. 8) trampa yoluna gidilir.

F. Özel Koruma Alanlarında

1. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinde Koruma Alanları

Su kirliliği en önemli çevre sorunlarından biridir.¹⁰⁹ “20’nci yüzyılda petrol ne ise, 21’inci yüzyılda su o olacaktır” diyerek, suyun yetersizliğinin, iyi dağıtılamamasının ve kıtlığının ABD’de ve pek çok ülkede siyasi anlaşmazlıklara ve askerî sıcak çatışmalara neden olacağını belirten HANSON gelecekte, yeterli su arzının kentsel gelişmenin ve tarımsal ekonominin olmazsa olmaz (*sine qua non*) koşulu olacağını vurgulamaktadır.¹¹⁰ İnsan ve çevre sağlığının korunması açısından, 2004 tarihli Su Kirliliği¹¹¹ Kontrol Yönetmeliği,¹¹² bölgeleme ile ilgili önemli kurallar getirmektedir. Sözü edilen Yönetmelikte, İçme ve kullanma sularının rezervuarları esas alınarak belirlenen ve değişik uzaklıkları gösteren mutlak, kısa, orta ve uzun mesafeli koruma alanı olmak üzere dört kademeli koruma alanı tanımlanmaktadır.

a. Mutlak Koruma Alanı

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği’nin¹¹³ 17. maddesine göre, içme ve kullanma suyu rezervuarının¹¹⁴ maksimum su seviyesinden itibaren 300 m genişlikteki şerit,

¹⁰⁹ HANSON, Roys, “Water Supply and Distribution: The Next 50 Years” Jesse H. Ausubel and Robert Herman (Ed.), Cities and Their Vital Systems Infrastructure Past, Present, and Future, National Academy Press, Washington, D.C., 1988, s. 262.

¹¹⁰ HANSON, Water Supply and Distribution: The Next 50 Years”, s. 275.

¹¹¹ Su Kirliliğinin Kontrolü Federal Kanunu 1972 Değişikliği (33 U.S.C. §1251 et. Seq.) su kirliliğini, “ insan yapımı veya imali kimyasal, fiziksel, biyolojik radyolojik atıklar nedeniyle suyun normal şeklinin değişmesi” ekinde tanımlanmaktadır. Bkz: BERGER, Bernard B., “The urban Wastewater Infrastructure”, Jesse H. Ausubel and Robert Herman (Ed.), Cities and Their Vital Systems Infrastructure Past, Present, and Future, National Academy Press, Washington, D.C. 1988, s. 286.

¹¹² RG: 31.12.2004, Sayı: 25687. Yönetmelik kapsamında, kıta içi sular, göller, göletler, bataklıklar, baraj hazneleri, yeraltı suları, kıyı ve deniz sularının kalite standartları belirlenmektedir. Bunun yanı sıra, suda tehlikeli ve zararlı olarak kabul edilen maddelerin tanımları ve sınıflandırması, bu maddeleri içeren atık suların boşaltımı ve arıtılmasında uyulması gereken kriterler de bu yönetmelik kapsamında yer alırlar.

¹¹³ RG: 31.12.2004, Sayı: 25687.

¹¹⁴ Yönetmeliğe (m. 3) göre rezervuar, doğal gölleri veya suyun bir sedde yapısı arkasında biriktirilmesi ile oluşturulan su hacmini, İçme ve kullanma suyu rezervuarı ise içme ve kullanma suyu temin edilen doğal gölleri veya bu amaçla oluşturulan baraj rezervuarlarını ifade eder.

mutlak koruma alanıdır.¹¹⁵ Söz konusu alanın sınırının su toplama havzası sınırını aşması halinde, mutlak koruma alanı havza sınırında son bulur. Mutlak koruma alanında şu faaliyetler yasaktır.;

a) İçme ve kullanma suyu projesine ve mevcut yapıların kanalizasyon sistemlerine ait **zorunlu teknik tesisler hariç** olmak üzere, **bu alanda hiçbir yapı yapılamaz.** Bu alanda kalan mevcut yapılar dondurulmuştur.

Danıştay da çeşitli kararlarında mutlak koruma alanlarında yapı yasağı ile ilgili kararlar vermektedir. Örneğin Danıştay'a göre, "Düzenlemeye tabi tutulan davacıya ait parselinde içinde bulunduğu alanın, Eğirdir Gölü kıyısında bulunmakta ve göl mutlak koruma alanında kalmaktadır. Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliğinin 17.maddesinin b bendi gereğince mutlak koruma alanlarında hiçbir yapı yapılamayacağı öngörülmektedir. Böylece hiçbir şekilde yapı yapılması mümkün olmayan bir alanın parselasyon işlemiyle konut alanına açılmayacağından düzenleme işleminin iptaline karar verilmesi sonucu itibariyle yerindedir."¹¹⁶ "Porsuk Baraj Gölünün mutlak koruma alanında kalan taşınmaza akaryakıt istasyonu, otel lokanta ve çayhane tesisleri yapılmasına izin verilmesi isteminin reddinde isabetsizlik yoktur"¹¹⁷ "Uyuşmazlık konusu taşınmazların sapanca gölünün 0-300 metrelik mutlak koruma alanında kaldığı anlaşıldığından, hiçbir yapı yapılmayacak bu alandaki inşaatların kıyı kenar çizgisi dışında kalsa dahi korunmasının mümkün bulunmamaktadır."¹¹⁸ Büyükçekmece Gölü mutlak koruma alanında bulunan taşınmaza inşaat ruhsatı verilmemesinden dolayı, kısıtlamanın kamu yararı amacıyla ve kanunla getirilmiş olduğundan tazminat isteminin reddi gerekir.¹¹⁹

b) **Çevre düzeni planına uyularak**, bu alan içinde gölden faydalanma, piknik, yüzme, balık tutma ve avlanma ihtiyaçları için **cepler** teşkil edilir. Bu cepler su alma yapısına 300 metreden daha yakın olamaz.

¹¹⁵ Mutlak koruma alanı, içme ve kullanma suyu rezervuarının maksimum su seviyesinden itibaren 100 metre genişliğindeki şerit olarak tanımlanmış iken, 3.02.2008 tarih ve 26786 sayılı Resmî Gazete yapılan değişiklikle, 100 rakamı 300'e çıkarılmıştır.

¹¹⁶ Danıştay 6.D., 14.04.1994, E. 1993/4629, K. 1994/2895, Danıştay Bilgi Bankası, <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, (06.05.2008).

¹¹⁷ Danıştay 6.D., 20.03.1990, E. 1988/2532, K. 1990/425, Danıştay Bilgi Bankası, <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, (06.05.2008).

¹¹⁸ Danıştay 6.D., 12.12.1989, E. 1989/2565, K. 1989/2508, Danıştay Bilgi Bankası, <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, (06.05.2008).

¹¹⁹ Danıştay 6.D., 12.12.1989, E. 1989/2565, K. 1989/2508, Danıştay Bilgi Bankası, <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, (06.05.2008).

b. Kısa Mesafeli Koruma Alanı

Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği'nin 18. maddesine göre, içme ve kullanma suyu rezervuarlarının **mutlak koruma alanı sınırından itibaren 900 m genişliğindeki şerit**, kısa mesafeli koruma alanını oluşturmaktadır. Söz konusu alan sınırının, su toplama havzası sınırını aşması halinde, kısa mesafeli koruma alanı havza sınırında son bulur.

Yönetmeliğe göre (m. 18/2), kısa mesafeli koruma alanı içindeki **yapılaşma ve faaliyet yasakları** şunlardır:

- a) Turizm, iskân ve sanayi **yerleşmeleri** yasaktır
- b) Her türlü katı atık ve artıkların **depolanması** ve **atılması** yasaktır
- c) İçme ve kullanma suyu projesine ve mevcut yapıların kanalizasyon sistemlerine ait mecburi teknik tesisler ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamına giren uygulamalar dışında hafriyat yapılamaz.
- d) Sıvı ve katı yakıt depolarına izin verilmez. Bu alanda kalan mevcut yapılar dondurulmuştur. Dondurulan binalarda mevcut yapı inşaat alanında değişiklik yapmamak ve kullanım maksadını değiştirmemek şartıyla gerekli tadilat ve bakım yapılabilir.¹²⁰
- e) Hayvancılık ile ilgili yapıların yapılması yasaktır (m. 18/h).
- f) Dinlenme tesisi, akaryakıt istasyonu ve benzeri tesisler yapılamaz (m. 18/i).

Kısa mesafeli koruma alanlarında **yapılmasına izin verilen yapı ve faaliyetler** şunlardır (Su Kirliliği Kontrolü Yön. m. 18):

a) Hâlihazırda bulunan mevcut yapılar dondurulmuştur. Bu yapılarda, mevcut oturma alanında, kullanım maksadında ve dış cephe mimarisinde değişiklik yapılmaması şartıyla gerekli tadilat ve bakım yapılabilir. Burada, **kazanılmış haklara saygı** ilkesinin bir uygulaması görülmektedir. Ancak, söz konusu alanlarda, daha önce yapılmış yapılara, kazanılmış haklar çerçevesinde dokunulmaması için, bu yapıların tamamlanmış, bu alanın koruma alanı olarak belirlenmesinden önceki imar mevzuatına uygun bir şekilde yapılmış olması gerekir. Aksi halde, hakkın elde edilme anında yürürlükteki imar mevzuatına ve diğer hukuk kurallarına uygun şekilde tüm sonuçlarıyla fiilen elde edilmeyen yapıların bu korumadan yararlanma imkânı

¹²⁰ 13.02.2008 tarih ve 26786 sayılı RG'de yayımlanan Yönetmelikle değişik

yoktur.¹²¹ Danıştay da hukuka uygun izinlere dayanılarak tamamlanmış yapılarda doğal olarak kazanılmış hakkın bulunduğunu tespit etmektedir.¹²²

e) Rekreasyon ve piknik amacıyla kullanılmasına dönük kamu yararlı ve günü birlik turizm ihtiyacına cevap verecek, sökülüp takılabilir elemanlardan meydana gelen, **geçici nitelikte** kır kahvesi, büfe gibi **yapılar**. Ancak bu tür yapılara, suyu kullanan idarece onanmış çevre düzeni ve uygulama planlarına ve plan kararlarına uygun olarak yapı izni verilebilir.

— Ancak, (e) bendinde belirtilen nitelikteki yapıların kapalı kısımlarının toplam alanı her parselde 100 m2 yi geçemez (m. 18/f).

— Yapıların atık suları, *Sağlık Bakanlığının Lağım Mecrası İnşası Mümkün Olmayan Yerlerde Yapılacak Çukurlara Ait Yönetmelik*¹²³ hükümlerine göre yapılacak olan sızdırmaz nitelikteki fosseptiklerde toplanır ve atık su altyapı tesisine verilir.

f) Bu alanda yapılacak ifrazlardan sonra elde edilecek her parsel 10000 m2 den küçük olamaz.

g) Suni gübre ve tarım ilaçları kullanmamak şartıyla, kontrollü otlatmaya ve diğer tarımsal faaliyetlere Tarım ve Köyişleri Bakanlığının kontrol ve denetiminde izin verilir. Ayrıca erozyonu azaltıcı metotların uygulanması esastır.

h) Zorunlu hallerde, **imar planı gereği yapılacak yolların** bu alandan geçecek olan kısımlarında sadece **ulaşım ile ilgili işlevlerine gerekli tedbirlerin alınması şartı ile izin verilebilir.**

i) Bu alanda 4.9.1988 tarihinden veya kaynağın içme ve kullanma suyu kapsamına alındığı tarihten önce mevcut olan yerleşim ve sanayi tesislerinden kaynaklanan atık suların havza dışına çıkartılması gerekir.

Kısa mesafeli koruma alanlarının korunmasına yönelik olarak Danıştay'ın da muhtelif kararları bulunmaktadır. Örneğin Danıştay'a göre, onaylı imar planında sanayi sahasında kalan ancak Küçükçekmece Gölü kısa mesafeli koruma alanında bulunan taşınmaz fabrika yapımı için ruhsat verilmemesinde mevzuata aykırılık bulunmamaktadır.¹²⁴

¹²¹ Anayasa Mahkemesi, 3.7.1986, E. 1986/3, K. 1986/15, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, S. 22, s. 175, UĞURLU, Yücel; İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu, Seçkin, Ankara 2003, s. 96.

¹²² Danıştay, 10.D., 1.10.2002, E. 2000/2114, K. 2002/3458, Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, 2003, s. 405.

¹²³ RG: 13.3.1971, Sayı: 13783.

¹²⁴ Danıştay 6.D., 25.03.1987, E. 1986/1012, K. 1987/282, Danıştay Bilgi Bankası, <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, (06.05.2008).

c. Orta Mesafeli Koruma Alanı

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin 19/1. maddesinde, orta mesafeli koruma alanı, içme ve kullanma suyu rezervuarlarının kısa mesafeli koruma alanı sınırından itibaren 1 kilometre genişliğindeki şerit olarak tanımlanmıştır. Ancak, söz konusu alan sınırının su toplama havzası sınırını aşması halinde, orta mesafeli koruma alanı havza sınırında son bulur.

Orta mesafeli koruma alanının korunması amacıyla Yönetmelikte öngörülen tedbirler şunlardır (Yön. m. 19):

1) Yasaklanan faaliyet ve yapılar şunlardır:

- a) Hiçbir sanayi kuruluşuna ve iskâna izin verilemez.
- b) Galeri yöntemi ile patlatmalar, kırma, eleme, yıkama, cevher hazırlama ve zenginleştirme işlemleri yapılamaz (m. 19/e).
- c) Bu alanda suni gübre ve tarım ilaçları kullanılamaz (m. 19/f).
- d) Bu alanda hiçbir surette katı atık ve artıkların depolanmasına ve atılmasına izin verilemez (m.19/g).
- e) Akaryakıt istasyonu yapılamaz (m. 19/h).

2) Orta mesafeli koruma alanındaki Yapılaşma esasları ise şunlardır:

- a) Yapılacak ifrazlardan sonra elde edilecek her parsel 5000 m² den küçük olamaz. Bu parsellerin tapu ve kadastro veya tapulama haritasında bulunan bir yola, yapılan ifrazdan sonra en az 25 metre cephesi bulunması zorunludur (Yön. m. 19/b).
- c) Alanda, bir ailenin oturmasına mahsus **bağ veya sayfiye evleri** yapılmasına izin verilebilir. Ancak bu evlerin
  - Alandaki parsellerde sağlık ve estetik açısından sakınca bulunmaması,
  - Parsel alanının % 5 inden fazla yer işgal etmemesi,
  - İnşaat alanları toplamının 2 katta 250 m² yi geçmemesi,
  - Saçak seviyelerinin tabii zeminden yüksekliği h = 6.50 metreyi geçmemesi,
  - Yola ve parsel sınırlarına 5 metreden fazla yaklaşmaması

Gerekir.

- d) **Kümes, ahır, ağıl, su ve yem depoları, hububat depoları, gübre ve silaj çukurları, arı haneler ve un değirmenleri** gibi konut dışı yapılara (söz konusu yapıların yapılmasına) suyu kullanan idarece izin verilebilir (Yön. m. 19/c). Ancak bu yapıların;

- Öncelikle konut dışı olması,
- Alanda yerleşik halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılması,
- Entegre tesis niteliğinde olmaması,
- Mahreç aldığı yola 10 metreden, parsel hudutlarına 5 metreden fazla yaklaşmaması,
- İnşaat alanı kat sayısı % 40'ı ve yapı yüksekliği $h = 6.50$ metreyi geçmemesi,

Gerekir. Ancak, beton temel ve çelik seralar yaklaşma mesafelerine uyulmak şartı ile inşaat alanı katsayısına tabi değildir.

Beton temel ve çelik çatı dışındaki basit örtü niteliğindeki seralar yukarıda belirtilen çekme mesafeleri ve inşaat alanı katsayısına tabi değildir. Ancak, bu yapı ve tesisler hakkında;

- Başka bir amaçla kullanılmayacağı hususunda tesis sahiplerince Valiliğe noter tasdikli yazılı taahhütte bulunulması,
- Valiliğin uygun görüşünün alınması,
- İlgili Bakanlık ve kuruluşlarca hazırlanmış bulunan 1/50 veya 1/100 ölçekli tip projeler üzerinden yapılabilir,
- Ayrıca tüm yapıların imar mevzuatına uygun olarak yapılması (Yön. m. 19/c).

Gerekir.

Bir ailenin oturmasına mahsus bağ veya sayfiye evleri ile kümes, ahır, ağıl, su ve yem depoları, hububat depoları, gübre ve silaj çukurları, arı haneler ve un değirmenleri gibi konut dışı yapıların atık suları, ancak teknik usuller tebliğinde verilen sulama suyu kalite ölçütlerine uygun olarak arıtıldıktan sonra sulamada kullanılabilir (Yön. m. 19/c).

Orta mesafeli koruma alanındaki köylerin 1/1000 ölçekli uygulama imar planları yapılıncaya kadar köy yerleşik alan sınırları içinde yapılaşmaya izin verilmez. Ancak, 1/1000 ölçekli uygulama imar planları yapımından sonra köy yerleşik alan sınırları içinde yapılacak yapılara, taban alanı katsayısı 0.40, toplam inşaat alanı 200 metre kare, yükseklik 6.50 metreden fazla olmamak koşuluyla, ilgili idarece izin verilebilir. Bu alanlarda minimum ifraz 300 metre kare olup, ifraz suretiyle sokak ihdas edilemez ve kadastroda mevcut yol dışında yeni yol oluşturacak ifraza izin verilmez.¹²⁵

---

¹²⁵ Ek paragraf: 13/2/2008 tarih ve 26786 sayılı RG.

Orta mesafeli koruma alanında maden rezervleri varsa, bu madenlerin çıkarılmasına Çevre ve Orman Bakanlığınca izin verilebilir (m. 19/e). Ancak bu iznin verilebilmesi bazı şartların gerçekleşmesine bağlıdır: Buna göre, söz konusu alanlarda bulunan madenlerin çıkarılabilmesi için;

- Sağlık açısından sakınca bulunmaması,
- Mevcut su miktar ve kalitesini bozmayacak ve alıcı ortama atık su deşarjı oluşturmayacak şekilde çıkartılması,
- Faaliyet sonunda arazinin doğaya geri kazandırılarak terk edileceği hususunda faaliyet sahiplerince noter tasdikli, yazılı taahhütte bulunulması,

Gerekir.

İmar planının uygulanması doğrultusunda yapılması gereken yolların yapılacak yolların orta mesafeli koruma alanından geçirilecek kısımlarında sadece ulaşım ile ilgili fonksiyonlarına izin verilir (m. 19/h)

Orta mesafeli koruma alanında 4.9.1988 tarihinden veya kaynağın içme ve kullanma suyu kapsamına alındığı tarihten önce mevcut olan yerleşim ve sanayi tesislerinden kaynaklanan atık suların havza dışına çıkartılması zorunludur (m.19/i).

d. Uzun Mesafeli Koruma Alanı

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'ne göre (m. 20), uzun mesafeli koruma alanı, içme ve kullanma suyu rezervuarının, mutlak, kısa ve orta mesafeli koruma alanlarının dışında kalan su toplama havzasının tümü uzun mesafeli koruma alanıdır.

Yönetmelik bu alanın korunması amacıyla da bazı tedbirler öngörmüştür. Bir defa bu alanda yapımına izin verilen yapılar ve şartları şunlardır:

- a) Bu alanın, orta mesafeli koruma alanı sınırından itibaren yatay olarak 3 kilometre genişliğindeki kısmında bazı sanayi kuruluşlarına izin verilebilir (m. 20/a). Ancak bu sanayi kuruluşlarının;
  - Tamamen kuru tipte çalışması,
  - Tehlikeli atık üretmemesi,
  - Endüstriyel atık su oluşturmaması
  - Bu tesislerden kaynaklanacak katı atık ve hava emisyonunun rezervuarın kalitesini etkilemeyecek ölçüde ve şekilde uygun bertarafının sağlanması,

Gerekir.

- b) Turizm ve iskâna, orta mesafeli koruma alanında (19 uncu maddede)

belirlendiği şekilde izin verilir.

- c) Madenlerin çıkarılmasına izin verilebilir. Ancak bu alanlarda madenlerin çıkarılabilmesi için;
- Sağlık açısından sakınca bulunmaması,
  - Mevcut su kalitesini bozmayacak şekilde çıkartılması,
  - Faaliyet sonunda arazinin doğaya geri kazandırılarak terk edileceği hususunda faaliyet sahiplerince Bakanlığa noter tasdikli yazılı taahhütte bulunulması,

Gerekir.

- d) Uzun mesafeli koruma alanının, orta mesafeli koruma alanı sınırından itibaren yatay olarak 3 kilometre genişliğindeki kısmın bittiği yerden itibaren su toplama havzasının sınırına kadar olan alandaki faaliyetlere şu şartlarda izin verilebilir (m. 20/b):

- Oluşan atık suların Yönetmelikteki Tablo 5 ten Tablo 21 e kadar olan deşarj standartlarını sağlayarak havza dışına çıkarılması veya
  - Geri dönüşümlü olarak kullanılması,
  - Ancak, bunların teknik ve ekonomik açıdan mümkün olmadığı durumlarda, atık suların ileri arıtma teknolojileri kullanılarak Sınıf II su kalitesine getirilmesi şartıyla havza içine deşarjına izin verilebilir.
- e) Çöp depolama ve bertaraf alanlarının kurulması Bakanlığın uygun görüşü alınarak yapılabilir. Ancak, 4.9.1988 tarihinden veya kaynağın içme ve kullanma suyu kaynağı kapsamına alındığı tarihten önce mevcut olan, uzun mesafeli koruma alanındaki yerleşimlerin atık sularının ileri arıtma teknolojileri kullanarak Sınıf III su kalitesine getirilmesi şartıyla havza içine deşarjına izin verilebilir.

Uzun mesafeli koruma alanlarında *izin verilmeyen (yasak) faaliyetler* ise şunlardır:

- a) Çöp depolama alanlarına ve bertaraf tesislerine izin verilmez.
- b) Galeri yöntemi patlatmalar, kimyasal ve metalürjik zenginleştirme işlemleri yapılamaz.

Ancak, eğer bu alandaki faaliyetlerden oluşan atık sular, Yönetmelikteki ilgili sektör tarafından;

- Alıcı ortama deşarj standartları sağlanarak havza dışına çıkartılırsa veya
- Geri dönüşümlü olarak kullanılması sağlanırsa,

İzin verilebilir.

— Ancak, ortama deşarj standartları sağlanarak havza dışına çıkartılması veya geri dönüşümlü olarak kullanılması, teknik ve ekonomik açıdan mümkün olmayan atık suların ileri arıtma teknolojileri kullanılıp Sınıf I su kalitesine¹²⁶ getirilmesi şartıyla havza içine deşarjına Bakanlığın uygun görüşü alınarak izin verilebilir (m. 20/a).

İçme ve kullanma suyu temin edilen su kaynaklarının su toplama alanlarının çok büyük olması veya akış yukarısında başka bir baraj bulunması gibi sebeplerden dolayı uzun mesafeli koruma alan sınırı Bakanlıkça kısıtlanabilir.

2. Özel Çevre Koruma Bölgelerinde

2872 sayılı Çevre Kanununun 9. maddesinin 3 fıkrası ile, Bakanlar Kurulu, ülke ve dünya ölçeğinde çevreyle ilgili önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanları, tabii güzelliklerin ileriki nesillere ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla, “*Özel Çevre Koruma Bölgesi*” olarak tespit ve ilan etmeye, bu alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esasları ile plan ve projelerin hangi Bakanlıkça hazırlanıp yürütüleceğini belirlemeye yetkili kılınmıştır.

Bakanlar Kurulu tarafından 1989 yılında alınan bir kararla, özel çevre koruma bölgelerinde uygulanacak koruma ve kullanım esaslarını belirlemek, plân ve projeleri hazırlamak ve uygulamaları gerçekleştirmek amacıyla örgüt kurmaya Başbakanlık yetkili kılınmıştır.

Bu çerçevede; Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı, Çevre Genel Müdürü ve Orman Genel Müdürü ile Özel Çevre Koruma Bölgesi Başkanından oluşan bir *Çevre Koruma Kurulu* kurulmuştur. Daha sonra “Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” yürürlüğe konulmuştur. Bu KHK ile ayrı tüzel kişilikleri haiz Özel Çevre Koruma Kurulu ve Başbakanlığa bağlı olarak Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı oluşturulmuş, özel çevre koruma bölgelerinde yapılacak her türlü yapı ve tesis anılan Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde ÖÇKK Başkanlığının iznine ve denetimine bırakılmıştır. Bunlara ek olarak malî gereksinimleri karşılamaya yönelik Özel Çevre Koruma Fonu oluşturulmuştur.

444 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı ÖÇKK Başkanlığı, Başbakanlıktan ayrılarak Çevre Bakanlığına bağlanmış, Kurumun

¹²⁶ Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nin 7. maddesinde, Kıta içi yüzeysel suların kalitelerine göre sınıflandırması yapılmıştır. Buna göre, sınıf I, yüksek kaliteli suyu, sınıf II az kirlenmiş suyu, sınıf III kirliliği, sınıf IV ise, çok kirlenmiş suyu ifade etmektedir.

oluşturulduğu dönemde faaliyette bulunan Özel Çevre Koruma Kurulu ise aynı KHK ile kaldırılmıştır.

383 sayılı Kanununun 19/1. maddesine göre, özel çevre koruma bölgelerinde yapılacak her türlü yapı ve tesis Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde Başkanlığın iznine ve denetimine tabidir.

Yapılan tahsisler, verilmiş ön izinler ve ruhsatlar ile her ölçekteki projeler Başkanlığın amaç ve ilkeleri doğrultusunda yeniden değerlendirilir. Bölge içerisinde uygulanmakta olan planlar için kat ve yoğunluk sınırlaması konulabilir. Kanalizasyon atık ve artıklarının çevreyi ve denizi kirletmeyecek şekilde yapılması mecburidir. Altyapı atık ve artıkların arıtılmasını veya açık denize atılmasını sağlayacak şekilde düzenlenir (383 sayılı KHK m. 19/1-a).

383 sayılı KHK'nin 19/1-b maddesi, özel çevre koruma bölgesi sınırları içerisinde belediye ve mücavir alanlar dışında, köy yerleşik alanları içinde ve civarında ve mezralarda yapılacak konut, hayvancılık veya tarımsal amaçlı yapılar için Bayındırlık ve İskân Müdürlüğünden inşaat ve iskân ruhsatı alınmasını öngörmektedir. Ancak, bilindiği gibi, 22.2.2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun¹²⁷ 6. maddesine göre, il özel idareleri, il sınırları içinde, diğer görevlerinin yanında ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi gibi çevre ve imarla ilgili görevleri yerine getirmekle yükümlü kılınmış (m. 6/1-a); aynı maddenin (b) bendinde ise, il özel idarelerinin imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri ancak il sınırları içinde ve fakat belediye sınırları dışında yürütmekle görevli ve yetkili oldukları vurgulanmıştır (m. 6/1-b). Her ne kadar, 5302 sayılı Kanunun, "uygulanamayacak hükümler" başlığını taşıyan 70. maddesinde, 383 sayılı KHK'den bahsedilmemekte ise de, kanaatimizce, 5302 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, belediye ve mücavir alanlar dışında imarla ilgili her türlü görev ve yetkiler il özel idarelerine verilmiş olduğundan; 383 sayılı KHK'nin 19/1-b maddesinde geçen "Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü" deyimini, il özel idaresi olarak anlamak gerekir. Çünkü, 5302 sayılı Kanun, bu kanuna aykırı olan diğer kanun hükümlerini, yerel nitelikte olan ve belediye ve mücavir alanlar dışında bulunan her türlü görev için açıktan olması bilme zımnen ilga etmiştir. Bu görüşümüzü doğrulayan bir diğer hüküm de 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 10/1-c maddesidir. Zira bu maddede, "İl çevre düzeni plânı ile belediye sınırları dışındaki alanların imar plânlarını görüşmek ve karara

¹²⁷ RG: 04.03.2005, Sayı: 25745.

bağlamak” il özel idaresinin karar organı durumunda bulunan il genel meclisinin görevleri arasında sayılmıştır.

Çevre koruma bölgelerinde, doğayı bozmamak ve doğa ile uyum sağlamak ve kıyı mevzuatına aykırı olmamak şartıyla restoran, kafeterya, büfe, plaj, satış yeri, ofis, iskele, yat ikmal, bakım ve onarım yerleri ile bölgenin gerektirdiği diğer tesisler, günübirlik hizmet tesisleri ve müştemilatı ile yat yolcularının kısa süre içinde dinlenmesini sağlamak üzere az sayıda sınırlı yatak kapasitesine sahip yat oteller (yatel) için inşaat ve işletme izni verilebilir (383 sayılı KHK m. 19/1-c). Maddede sayılan yapılar belirli ve sınırlı sayıda değildir, örnek kabilinden sayılmıştır. doğayı bozmamak ve doğa ile uyum sağlamak ve kıyı mevzuatına aykırı olmamak şartıyla, bölgenin gerektirdiği diğer tesisler için inşaat ve işletme izninin verilebilmesi mümkündür.

383 sayılı KHK'nin 19/1-c' maddesinin aksi ile kanıtından, doğayı bozucu ve doğa ile uyumlu olmayan, kıyı mevzuatına aykırı olan restoran, kafeterya, büfe, plaj, satış yeri, ofis, iskele, yat ikmal, bakım ve onarım yerleri ile bölgenin gerektirdiği diğer tesisler, günübirlik hizmet tesisleri ve müştemilatı ile yat yolcularının kısa süre içinde dinlenmesini sağlamak üzere az sayıda sınırlı yatak kapasitesine sahip yat oteller inşa edilmesi yasak olduğu gibi, her nasılsa verilmiş olan inşaat izinlerine dayalı olarak yapılmış olan bu tür tesislere işletme izninin verilmemesi gerekir. Zaten, söz konusu edilen yapı ve tesislerle faaliyetlerin inşası veya işletilmesi, doğayı bozmasa ve doğa ile uyum sağlasa ve kıyı mevzuatına aykırı olmasa bile, söz konusu edilen yapı ve tesislerle faaliyetlerin inşasının veya işletilmesine Kurumca izin verilmeyebilir. Çünkü, 383 sayılı KHK ile Kuruma bu konuda bir takdir yetkisi verilmiştir. Ancak Kurum bu yetkisini hukuka uygun ve yerinde kullanmak zorundadır.

383 sayılı KHK, mevcut nazım ve uygulama imar planlarına ve mevzuata aykırı her türlü yapının 3194 Sayılı İmar Kanunundaki esaslar dahilinde yıktırılacağını öngörmektedir.¹²⁸ Dolayısıyla; özel çevre koruma bölgelerinde Kurumca hazırlanarak yürürlüğe sokulan nazım ve uygulama imar planlarına aykırı olarak yapı yapılamaz. Bu konuda 3194 sayılı Kanunun öngördüğü esaslar şu şekildedir. İzin ve eklerine aykırı yapılar ve bunların sonuçlarını, “Yapı Denetimi Hakkında Kanun” kapsamındaki yapılarla, bu Kanun kapsamı dışında kalan yapılar bakımından ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

4708 sayılı *Yapı Denetimi Hakkında Kanun* kapsamına girmeyen yapılar ise, yapı izin ve eklerine, aykırı olarak yapılmakta olduğu ilgili idare tarafından tespit

¹²⁸ KALABALIK, Halil, İmar Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s. 568-572.

edildikten sonra, mühürlenerek durdurulur. 3194 sayılı Kanununun 29'uncu maddesi uyarınca geçerliliğini yitiren bir iznin dayanağı projenin geçerliliğinden de söz edilemez.¹²⁹ Yapının görülebilecek herhangi bir yerine konulacak olan mühür, inşaatın tamamını kapsamış sayılır. Tespit edilen aykırılıklar giderilmedikçe, inşaaata devam edilemez. Ayrıca, yapının mühürlenmesinden sonra, inşaaata devam olunması, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 203. madde hükümlerine göre, mühür bozma suçunu teşkil eder.¹³⁰

Diğer taraftan, yapıda izin ve eklerine, projeye aykırı olarak yapılan değişiklikler, imar mevzuatına göre düzeltilmesi mümkün değilse, bu tür yapılar için de yıkımla ilgili hükümler uygulanır.¹³¹

3. Sulak Alanlarda

2872 sayılı Çevre Kanununda (m. 9), kentsel ve kırsal alanda arazi kullanım kararına uygun olarak tespit edilecek koruma alanları ve bu alanlarda koruma ve kullanım esaslarının yönetmelikle belirleneceği belirtilmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nca, Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşmenin (Ramsar Sözleşmesi) uygulanmasına yönelik olarak sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon esaslarının belirlenmesi amacıyla Sulak Alanları Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Yönetmelikte sulak alan; "Sözleşmenin amacı bakımından, doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, acı, tatlı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbalıklar" (m. 4/c) olarak tanımlanmıştır.

Yönetmelik, sulak alanların korunması amacıyla bazı faaliyetleri ya yasaklamış veya Çevre ve Orman Bakanlığının iznine tabi tutmuştur.

ba. Sekiz hektardan daha büyük doğal sulak alanlar doldurulamaz ve kurutulamaz. Sekiz hektardan daha küçük doğal sulak alanların kurutulması ve doldurulması Çevre ve Orman Bakanlığının iznine tabidir (m. 6).

bb. Doğal nitelikli sulak alanların ekolojik karakterini ve fonksiyonlarını olumsuz yönde etkileyecek ölçüde su alınamaz, sistemi besleyen akarsular ile diğer yüzey

¹²⁹ Danıştay, 6.D., 25.4.1994, E. 1993/4593, K. 1994/1594, DD, Y. 26, S. 90, 1996, s. 678-680.

¹³⁰ KARAHASAN, Mustafa Reşit; İnşaat, İmar, İhale Hukuku, Cilt 2, Beta Yayınevi, İstanbul 1997, s. 2334.

¹³¹ KARAHASAN, İnşaat, İmar, İhale Hukuku, Cilt 2, s. 2334.

Türk Hukukunda Kırsal Alanlarla İlgili Yapı Ve Faaliyet Yasakları

suların yönleri değiştirilemez veya sistemde su depolanamaz. Bu faaliyetler için planlama aşamasında Çevre ve Orman Bakanlığının uygun görüşü alınır(m. 7).

bc. Sulak alan koruma bölgelerinde; (1) Bakanlığın uygun görüşü alınmadan kum ve çakıl alınmaz. Kumulların doğal yapıları bozulamaz (m. 8). (2) Turba çıkarılması için arama ve işletme ruhsatı alınmadan önce Bakanlığın uygun görüşü alınır (m. 9). (3) Kuşların kuluçka alanlarını bozmamak kaydıyla, her yıl Ekim, Kasım ve Aralık ayları içerisinde, kara tarafından su kesimine doğru ve bütün saz alanının %30'unu geçmeyecek şekilde saz kesimi yapılabilir. Her bir sulak alan için, saz kesilecek alanlar ve kesilecek saz miktarı, yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde ilgili kuruluşların görüşleri alınarak Bakanlıkça tespit edilir. (4) saz yakılması yasaktır. (5) Mutlak koruma bölgesinde ise saz kesimi yapılamaz.

bd. Tampon bölge dışındaki sulak alan koruma bölgelerinde nadir, nesli tehlikede veya tehlikeye düşebilecek doğal bitki türleri ilgili bakanlıkların yanı sıra Bakanlığın uygun görüşü alınmadan kesilemez ve sökülemez, hayvan türleri toplanamaz. Bu Yönetmelik kapsamına giren alanlarda yabani hayvanların yumurtalarının toplanması ve yuvalarının bozulması yasaktır (m. 11).

be. Doğal sulak alanlara, hangi amaçla olursa olsun bilimsel araştırma yapılmadan ve Bakanlığın uygun görüşü alınmadan yabancı türler atılamaz, bırakılamaz. Geçmişte atılmış ve bilimsel araştırmalar sonucunda sulak alan ekosisteminde ciddi olumsuzluklar yarattığı tespit edilen yabancı türlerin alandan uzaklaştırılması; bu mümkün olmuyorsa popülasyonlarının kontrol edilmesi ilgili bakanlıklarca sağlanır (m. 12)..

bf. Sulak alan koruma bölgelerinde, kuşların barınması ve üremesi için yeni habitatlar oluşturmak amacıyla ağaçlandırmalar yapılabilir (m. 13).

bg. Sulak alanlara ve sulak alanları besleyen tüm sulara veya sisteme bağlantılı kuru derelere hiçbir surette arıtılmamış evsel ve endüstriyel atık sular verilemez. Atık su deşarjı ile ilgili olarak, 2872 sayılı Çevre Kanununa dayanılarak çıkarılan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği; su ürünleri istihsal sahalarında ise 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa dayanılarak çıkarılan Su Ürünleri Yönetmeliği hükümleri geçerlidir (m. 14).

bh. Sulak alan koruma bölgelerine çöp, moloz, hafriyat, dip tarama ve proses artığı çamurları dökülemez. Bakanlığın uygun görüşü alınmadan dip taraması yapılamaz ve dip çamuru çıkarılamaz (m. 15).

bi. Uluslararası öneme sahip yapay sulak alanlar, yaban hayatı varlığına özen gösterilerek yapım amacına uygun olarak kullanılır (m. 16)

G. Köy Yerleşme Alanlarında

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 27. maddesine göre, "Belediye ve mücavir alanlar dışında köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanların köy yerleşik alanları ve civarında ve mezralarda yaptıracığı konut, hayvancılık veya tarımsal amaçlı yapılar için inşaat ve iskân ruhsatı aranmaz. Ancak yapının fen ve sağlık kurallarına uygun olması ve muhtarlıktan izin alınması gerekir."

Bununla birlikte, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği ile belediye ve mücavir alanları dışında bulunan ve planı bulunmayan köy ve mezralarda uygulanmak üzere bazı ruhsat ve yapılaşma ile ilgili bazı kurallar getirilmiştir.

Gerçekten Yönetmeliğin 57. maddesine göre, "köy ve mezraların yerleşik alanlarında ve civarında sadece köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanlarca yapılacak konut, tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar ile müstemilat binaları yapı ruhsatı ve yapı kullanma iznine tabi değildir. Ancak, yapı projelerinin fen ve sağlık kurallarına uygun olduğuna dair valilik görüşü alınmasından sonra, muhtarlıkça izin verilmesi ve bu izne uygun olarak yapının yapılması şarttır."

Bu hükme göre, bir yapının yapı ruhsatına ve yapı kullanma iznine tabi olmaması için;

- Köy ve mezraların yerleşik alanlarında ve civarında sadece köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanlarca yapılacak olması ve,
- Yapılacak yapının, konut, tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar ile müstemilat binaları niteliğinde bulunması gerekir.

Bu nedenle, öncelikle, yapının bulunduğu taşınmazın köy yerleşik alanı ve civarında kalıp kalmadığının, yapı sahibinin köy nüfusuna kayıtlı olup olmadığının ve köyde sürekli oturup oturmadığının¹³² ve kapasitesi, boyutları ve amacı açısından 3194 sayılı Kanununun 27. maddesi kapsamında konut, tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar ile müstemilat binaları niteliğinde bulunup bulunmadığının¹³³ araştırılması gerekir.

İnşa edilen yapının fen ve sağlık kurallarına uygunluğu İmar Kanununun 30 uncu ve 5302 sayılı Kanunun 6/b, 10/c ve 70 maddelerine göre il özel idarelerince belirlenir. Buna göre, yapı tamamen bittiği takdirde tamamının, kısmen kullanılması

¹³² Danıştay., 6.D., 18.3.2002, E. 2001/341, K. 2002-1685, ERGEN, Cafer –BÖKE, Veli; Kaçak Yapı, Seçkin, Ankara 2005, s. 224.

¹³³ Danıştay., 6.D., 09.01.1996, E. 1995/847, K. 1996/61, ERGEN–BÖKE; Kaçak Yapı, s. 225.

mümkün kısımları tamamlandığı takdirde bu kısımlarının kullanılabilmesi için inşaat ruhsatını veren il özel idaresi, 27 nci maddeye göre ruhsata tabi olmayan yapıların tamamen veya kısmen kullanılabilmesi için ise ilgili belediye ve valilikten izin alınması zorunludur. İl özel idareleri, ilgililerin başvurularını en geç otuz gün içinde sonuçlandırmak zorundadırlar. Aksi halde, bu sürenin sonunda yapının tamamının veya biten kısmının kullandırılmasına izin verilmiş sayılır. Ancak, Mal sahibinin müracaatı üzerine, yapının ruhsat ve eklerine uygun olduğu ve kullanılmasında fen bakımından mahzur görülmediğinin tespiti gerekir.

İl özel idareleri, talep halinde köy yerleşik alanlarında yapılacak yapılar için, yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun olarak üretilmiş projeleri temin edebilirler.

“57 nci maddede sayılanlar dışında kalan yapılar ile köy nüfusuna kayıtlı olmayan, köyde sürekli oturmayanlar ve köy nüfusuna kayıtlı olmakla birlikte köyde sürekli oturmayanlar tarafından yapılacak tüm yapılar, yapı ruhsatı ve yapı kullanma iznine tabidir. Yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni valiliklerce düzenlenir. Bu kapsamda kalan yapılarda ruhsat, proje, fenni mesuliyet ve sürveyanlık hizmetleri hakkında 3030 sayılı Kanun Kapsamında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin ilgili hükümlerine uyulur. İmar mevzuatına aykırı yapılar hakkında 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri uygulanır.

H. Mera, Yaylak ve Kışlaklarda

25.02.1998 tarih ve 4342 sayılı Mera Kanunu'nun¹³⁴ “inşaat yasağı” başlığını taşıyan 20. maddesinde, “yaylak ve kışlaklarda, 442 sayılı Köy Kanununda öngörülen inşaatlar ile valiliklerden izin alınmak suretiyle imar mevzuatına göre yapılacak kullanma amacına uygun mandıra, suluk, sundurma ve süreklilik göstermeyen barınak ve ağıllar ile Turizm Bakanlığının talebi üzerine turizme açılması uygun görülen bölgelerde ahşap yapılar dışında ev, ahır ve benzeri inşaatlar yapılamaz ” denilmektedir.

Bu madde ile mera, yaylak ve kışlaklarda yapı yapma yasağı düzenlenmektedir. Bu maddeden anlaşıldığına göre meralarda inşaat yasağı kesindir.¹³⁵ Yaylak ve kışlaklarda ise ancak maddede öngörülen yapılara izin verilmiştir. Bunların dışındaki yapılar yasaktır.

¹³⁴ RG: 28 Şubat 1998, Sayı: 23272

¹³⁵ CİN, Halil – SURLU, Mehmet Handan; Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Türk Hukukunda Mera, Yaylak ve Kışlaklar ve Mera Kanunu Şerhi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000, s. 214.

IV. KIRSAL ALANLARA İLİŞKİN İNŞAAT VE FAALİYET YASAKLARINDAN DOĞAN SORUMLULUK

Kırsal alanların kullanımında sorumluluktan beklenen amaç, bütün vatandaşların ortak varlığı olan kırsal alanların (kıyı ve sahil şeritlerinin, kültür ve doğa varlıklarının, sulak alanların, mera, yaylak ve kışlakların, özel çevre koruma bölgelerinin vb.) korunması bugünkü ve gelecek kuşakların düzeyinin güvence altına alınması gerekliliğinden hareketle herkesin kırsal alanları kirleten, bozan faaliyetlerinin durdurulmasını isteme ve bu kişi ve kurumların işlem ve eylemlerinden dolayı sorumlu olmaları ilkesine dayanmaktadır.

Kırsal alanları korumak amacıyla idari, siyasi, hukuki birtakım araçlara başvurulmuş olmakla birlikte her geçen gün bu araçların yeterli olmadığı daha da anlaşılmaktadır. Bu nedenle, kırsal alanların kullanımına ilişkin kullanıcı sorunlarının çözümünde ve kırsal alanlarının korunmasında ceza hukuku normlarına başvurulmuştur.

Uluslar arası Hukuk Komisyonunun hazırlamış olduğu taslakta, “doğaya, çevreye yaygın, uzun dönemli ve ciddi zarar verme” çevresel suç olarak edilmiştir.¹³⁶ Bu konu Uluslar arası Ceza Hukuku Derneğinin girişimiyle 12. Ceza Hukuku Kongresinde ivedilikle gündeme alınması gereken konular arasında kabul edilmiştir. AB ölçeğinde de ele alınmış olup çevresel değerlerin ve kıyının Ceza Hukuku yoluyla korunmasını düzenleyen taslak rapor kabul edilmiştir. Uluslar arası alanda konu ile ilgili olarak Uluslar arası Çevre Ceza Mahkemeleri kurulması aşamasına gelinmiştir.¹³⁷

Türk Kanun Koyucusu da, uluslararasıdaki bu gelişmelere paralel olarak, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren, 26.9.2004 tarih ve 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) “Özel Hükümler”i düzenleyen İkinci Kitabının “*Topluma Karşı Suçlar*” başlığını taşıyan Üçüncü Kısımın “*Çevreye Karşı Suçlar*” başlığını taşıyan İkinci Bölümünde, “*Çevrenin Kasten Kirletilmesi*” (m. 181), “*Çevrenin Taksirle Kirletilmesi*” (m. 182), “*Gürültüye Neden Olma*” (m. 183) ve “*İmar Kirliliğine Neden Olma*” (184) suçlarına yer vermiştir.

Çevrenin kasten kirletilmesinin düzenlendiği TCK m. 181’de, ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişilerin altı aydan iki yıla kadar; atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı, atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı

¹³⁶ TURGUT, Nükhet; Çevre ve Yurttaşlık, Savaş Yayınları, Ankara 1993.

¹³⁷ DOĞAN-BURAK-AKKAYA, Türkiye Kıyıları, s. 155.

özellik göstermesi halinde, bu cezaların iki katı kadar artırılacağı öngörülmüştür. Hatta, bu fiillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi halinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunacağı belirtilmiştir. Maddenin gerekçesinde, çevrenin kasten kirletilmesi fiillerinin suç tanımlanması suretiyle kişilerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama haklarının korunmuş olduğu vurgulanmaktadır.

Kanunun gerekçesine göre, suç atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya kasten verilmesiyle oluşur. Ancak, atık veya artıkların ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere uygun olarak doğal ortama bırakılması halinde hukuka aykırı bir davranışın varlığından ve dolayısıyla bu suçun oluştuğundan söz edilemez.¹³⁸ Çevrenin kasten kirletilmesi suçunu işleyen tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur (TCK m. 181/5).

TCK m. 182’de, çevrenin m.181’de belirtilen şekilde taksirle kirletilmesi suç olarak düzenlenmiştir.

TCK’nun 184. maddesinde “İmar Kirliliğine Neden Olma” suç olarak düzenlenmiştir. Maddede, yapı ruhsatı alınmadan veya ruhsata aykırı olarak bina yapan veya yaptıran kişilerin ve yapı ruhsatı olmadan başlatılan inşaatlar dolayısıyla kurulan şantiyelere elektrik, su veya telefon bağlantısı yapılmasına müsaade eden kişilerin bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüş ve bu madde hükümlerinin ancak belediye sınırları içinde veya özel imar rejimine tabi yerlerde uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Ancak, kişinin, ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak yaptığı veya yaptırdığı binayı imar planına ve ruhsatına uygun hale getirmesi halinde, kamu davası açılmayacağı, açılmış olan kamu davasının düşeceği, mahkum olunan cezanın bütün sonuçlarıyla ortadan kalkacağı belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi özel imar rejimine tabi yerlerde de imar kirliliğine neden olma suçunu işleyenler cezalandırılmaktadır. Maddenin gerekçesinde, özel imar rejimine tabi yer olarak organize sanayi bölgeleri örnek olarak gösterilmiştir. “Özel imar rejimi” ibaresinin, özel çevre koruma bölgeleri, gibi, kıyıları gibi, kültür ve tabiat varlıkları bulunan alanlar gibi kendine has özel imar rejimi bulunan kırsal alanlara doğru da genişletilmesi, yargı kararlarıyla mümkün olacaktır. Çünkü, hangi bölgelerdeki imar

¹³⁸ MERAN, Necati; Gerekeçeli-Karşılaştırmalı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Seçkin, Ankara 2004, s. 891.

rejiminin özel imar rejimine girdiği, ancak yargı kararlarının uygulamalarıyla ve bu konuda çalışan bilim adamlarının görüşleriyle ortaya çıkacaktır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kıyıları ile sahil şeritleri ile aynı statüde bulunan alanlardan yararlanma Anayasal bir haktır. Bu hakkın, Anayasanın bireylere tanıdığı diğer haklarla (yaşama, mülkiyet ve çevre hakları) doğrudan ilişkisi bulunması nedeniyle kıyı kullanımı ile korunması arasındaki dengenin sağlanması gerekmektedir. Kıyılardan yararlanma bir hak olduğu için, mutlaka kanun veya kanuna eşdeğer metinlerle, genellik, eşitlik, serbestlik ve bedelsizlik ilkeleriyle uyumlu olarak düzenlenmesi gerekir.

Hassas kırsal alanların korunması için, bu alanlar üzerinde çok büyük tahrip etkisi olan turizm, sanayi ve konut yerleşimlerinin yarattığı yanlış yer seçimi, orman yangınları ve çevre kirliliği gibi faaliyetler üzerinde durmak gerekmektedir. Hassas ve ekolojik değeri yüksek alanların en çok bulunduğu kıyıları ve sulak alanları ile ormanları için yeni çözümler ve çevre hukuku teknikleri getirilmelidir.

Özel korumaya muhtaç alanlarımız kadar, ülke bütününde çevre korumacılığının yaygınlaştırılması ve idari kararlarda süreklilik sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle ülkenin doğal kaynaklar envanterinin çıkarılarak, kısa dönemli geçici çözümler yerine, uzun dönemli kalıcı çözüm üreten politikalar belirlenmeli ve buna göre, koruma-kullanma dengesi sağlanarak, kırsal alanların niteliklerine uygun kullanımlara izin verilmelidir.¹³⁹

Şüphesiz eskiyi korumak kadar günümüz ihtiyaçlarının da karşılanması gerekmektedir. Ne pahasına olursa olsun korumacılık yerine, kârlılık ve korumacılık arasındaki en iyi dengenin toplum yararına nasıl sağlanacağını belirlemek doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu nedenle, koruma sistemlerinde, ekolojik açıdan insan kullanımlarının çok önemli olumsuz sonuçlar doğurduğu hassas bölgeler ve durumları dışında, koruma – kullanma dengesi göz önüne alınarak geliştirilmiş insan faaliyetlerine izin verilmelidir.

Kıyıları ve sahil şeritleri ile diğer sulak alanları üzerinde insan faaliyetlerinin olumsuz etkisini önleyecek çözümlerin başında deniz ve suların kirlenmesini önleyici kanalizasyon ve arıtma tesislerinin gerçekleştirilmesi gelmektedir. Turizm faaliyetlerinin ekolojinin kurallarına uygun planlanması ve yürütülmesi, turizm tesislerinin kıyıdan uzakta ve doğayla uyumlu yapılması, turizm faaliyetlerinin

¹³⁹ ÖZGÜR, Hüseyin; Türkiye'nin Özel Çevre Koruma Bölgeleri Politikası ve Foça Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1993, s. 177.

Türk Hukukunda Kırsal Alanlarla İlgili Yapı Ve Faaliyet Yasakları

yürütüldüğü alanlarda olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için korunması gereken alanlar ile turizm alanları arasında tampon bölge oluşturulmalıdır.¹⁴⁰

Yukarıda da ifade edildiği gibi, kırsal alanları korumak amacıyla kanunlarla çeşitli faaliyet ve inşaat yasakları getirilmektedir. Bu yasaklar, kırsal alanları ve doğal zenginlikleri korumak için getirilmiş olduğundan, söz konusu yasaklara uyulup uyulmadığının iyi denetlenmesi gerekir. Ayrıca, kırsal alanları kullanmaktan yasaklamak da bir çözüm değildir. Çünkü, yasak koymak ve bu yasaklara uymayanları idari veya cezai yaptırımlara tabi tutmak bu yasaklara ilgiyi ve tepkiyi artırır. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Örneğin, 1627 yılında XIII. Louis, Paris'in genişlemesine engel olmak için ev yapımına yıkım yaptırımı getirmiş olmasına rağmen 30 yıl içinde 1300 yeni ev yapılmıştır.¹⁴¹ Bu nedenle, imar hukukunun tüm araç ve kurumları koordineli bir şekilde uygulanarak, kırsal alanlardaki imar ve inşaa faaliyetleri bir disiplin altına alınabilir.

Kırsal alanları korumak amacıyla getirilen faaliyet ve inşaat yasaklarının etkin kılınabilmesi için bazı tedbirlerin alınması gerekir. Bu tedbirlerin başında kırsal alanların kullanım planlarının yapılması gelmektedir.

Belirli özellikleri nedeniyle korunması gereken kırsal alanların korunması amacıyla şunların yapılması önerilir:

1. Koruma altında olan alanların sınırlarının ve bu alanla ilgili yasakları gösteren duyuruların asılması,
2. İlgili kurumların, korunan alanlarda yerleşmiş bulunan halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla toplantıların yapılması,
3. Çevresel açıdan duyarlı alanları etkileyen projelere uygulanabilen, vaziyet planı veya daha sert parselleme standartlarını içeren toprak kullanım planlarının yapılması,
4. Türk Ceza Kanunu'nun 181. maddesinde, özel imar rejimine tabi yerlerde imar kirliliğine neden olma, bir suç olarak düzenlendiği için, korunmak istenen alanların özel imar rejimine tabi kılınması gerekir.

¹⁴⁰ ÖZGÜR, Türkiye'nin Özel Çevre Koruma Bölgeleri Politikası ve Foça Örneği, s. 178.

¹⁴¹ YILMAZ, Mustafa; İmar Yaptırımları ve Yargısal Korunma, Seçkin, Ankara 2002, s. 135.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKIN, Ümit, İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Olduğu Hukukî Rejim, Yetkin Yayınları, Ankara 1998.

AKYILMAZ, Bahtiyar; İdarî Usul İlkeleri Işığında İdarî İşlemin Yapılış Usûlü, Yetkin Yayınları, Ankara 2000.

ARTUKMAÇ, Sadık, “Kıyıların Yağmasını ve Turizmi Geliştirici Tedbirler”, T.İ.D., Y: 47, S. 356, 1976, s. 10-25.

ARTUKMAÇ, Sadık; Türk İmar Hukuku, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1979.

BERGER, Bernard B., “The urban Wastewater Infrastructure”, Jesse H. Ausubel and Robert Herman (Ed.), Cities and Their Vital Systems Infrastructure Past, Present, and Future, National Academy Press, Washington, D.C. 1988, s. 278-293.

CİN, Halil – **SURLU**, Mehmet Handan; Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Türk Hukukunda Mera, Yaylak ve Kışlaklar ve Mera Kanunu Şerhi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000.

DOĞAN, Ertuğrul – **BURAK**, Semlin – **AKKAYA**, M. Ali; Türkiye Kıyıları, Beta, İstanbul 2005.

DPT, 8. BYKP “Kırsal Kalkınma” ÖİK Raporu, Ankara 2000.

ERGEN, Cafer – **BÖKE**, Veli; Kaçak Yapı, Seçkin, Ankara 2005.

GERAY, Cevat; «Kıyılarına İlişkin Düzenlemelere Toplu Bakış», AİD, C: 10, S: 1, Mart 1977, s. 62-80.

GİRİTLİ, İsmet – **BİLGİN**, Pertev - **AKGÜNER**, Tayfun; İdare Hukuku II, Der Yayınları, İstanbul 1999.

BİLGİN, Pertev; İdare Hukuku Ders Notları (İdare Malları), İ.Ü., Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1995.

GÜLÇUBUK, Bülent; AB ve Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma, http://www.wwf.org.tr/tr/docs/sunum_bulentgulcubuk.pdf, (24.02.2006).

GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 1997.

HANSON, Roys, “Water Supply and Distribution: The Next 50 Years” Jesse H. Ausubel and Robert Herman (Ed.), Cities and Their Vital Systems Infrastructure Past, Present, and Future, National Academy Press, Washington, D.C., 1988, s. 258-277.

KALABALIK, Halil, İmar Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2005.

KALABALIK, Halil; Temel Hukuk Bilgisi, 3. Baskı, Değişim Yayınları, İstanbul 2003, s. 24.

KARAHASAN, Mustafa Reşit; İnşaat, İmar, İhale Hukuku, Cilt 2, Beta Yayınevi, İstanbul 1997.

KELEŞ, Ruşen; “Kıyıların Korunması ve Toplum Yararı”, AÜSBFD, C. XLIV, No: 1-2, Ocak – Haziran 1989.

KELEŞ, Ruşen; Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 1998.

KELEŞ, Ruşen; Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, 1990.

KIRATLI, Metin; «İdarenin Bayındırlık Hizmetleri», AÜSBFD, C: XXVII, No: 4, Aralık 1972, s. 53- 81.

KUNTALP, Erden, «Kıyıların Hukuksal Düzeni», Mimarlık Dergisi, Y: 14, S. 147, 1976.

SİRMEN, Lale «Kıyı Değişiklikleri I», Yargıtay. Dergisi, C. 5, S. 4.

Milli Eğitim Bakanlığı, Örnekleriyle Türkçe Sözlük 2 (F-K), Milli eğitim Bakanlığı Yayınları:2799, Ankara 1995, s. 1668.

ONAR, S. S., İdare Hukukunun Umumî Esasları, C. II, 3. Bası İstanbul, 1967

ÖRÜCÜ, Ersin; Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı - Mülkiyet Hakkının Sınırlanması, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları No: 473, İstanbul 1976

ÖZGÜR, Hüseyin; Türkiye'nin Özel Çevre Koruma Bölgeleri Politikası ve Foça Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1993.

SAĞLAM, Fazıl; Temel Hakların Sınırlanması ve Özü, AÜSBF Yayını, Ankara 1982.

Prof.Dr. Halil KALABALIK

SUHER, Hande; Şehircilik, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul 1996.

TURGUT, Nükhet; Çevre ve Yurttaşlık, Savaş Yayınları, Ankara 1993.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Ankara 2005. <http://www.tdk.gov.tr/TDKSOZLUK/sozbul.ASP?KELIME=K%FDrsal+b%F6lge&YENIARAMA=+++Ara+++&GeriDon=0&EskiSoz=>, (11.02.2006).

UĞURLU, Yücel; İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu, Seçkin, Ankara 2003.

YAYLA, Yıldızhan; Şehir Planlamasının Başlıca Hukuki Meseleleri ve İstanbul Örneği, Fakültemler Matbaası, İstanbul 1975.

YILMAZ, Mustafa; İmar Yaptırımları ve Yargısal Korunma, Seçkin, Ankara 2002.

MAKALENİN YABANCI DİLDE BAŞLIKLARI

İngilizce: “Prohibitions of Construction And Activities related Rural Areas In The Turkish Law”

Fransızca: “L’interdiction de la Construction et les Activités Liées les Zones Rurales de la Loi Turque”

Almanca: “Verbot von Bau und Aktivitäten im Zusammenhang mit den Ländlichen Gebieten der Türkischen Gesetz”